

MIKS LAHKUS HAIG?

AMEERIKA VÄLISPOLIITIKAST

Kõik olid imestunud, kui Ameerika Ühendriikide üldiselt lugupidatud ja hinnatud välisminister Alexander Haig omalt kohalt tagasi astus. Varem oli küll kuulda mõningaid kuulujutte, mida levitasid mõned nn kommentaatorid, arusaamatusest administratsioonis, mille aga president Reagan kohe imber lükkas.

Üllatavalt tuli ka Haigi lahkumine ajal, mil välisministriks pidi lasuma mitu tõstis ülesannet. Lähis-las Israelit sissetungimine Liibanoni, olukord Poolas ning Kesk- ja Lõuna-Ameerikas, pidid olema küllalt tähtsad Ameerika välisministriks. Sellepärast võib arvata, et administratsioonis pidi olema põhiliselt lahkarvamusi, mis löid lõkke iseäranis just enne Haigi lahkumist.

On ju loomulik, et selliseid tundlikke asjaolusid ei arutleta avalikult, seda iseäranis sellepärast, et nii president kui ka välisminister olid mõlemad sama joone mehed, tugevad antikommunistid. Väljapudenud üksikute vihjetest võib siiski olukorda umbkaudselt rekonstrueerida. Esiteks oli endisel NATO ülemjuhatajal kindral Haigil südamele, kuude üksteiselt NATO riikide vahel. Seepärast ta püüdis ka leida mingit kompromissi isegi sellise kahtlase ettevõtte suhtes, nagu seda oli gaasitorustiku toomine Siberist ühe Venemaa Lääne-Euroopasse. Selline ebaäärane plaan, millega Lääne-Saksamaa ja Prantsusmaa üleshitajad Adenauer ja De Gaulle kunagi poleks nõustunud, näib nüüdsetele valitsevatele sotsidele aga tulutoova ettevõtte. Muidugi ei meeldinud see reaalselt mõtlevalle Reaganile.

Reagan taipab selgesti, et kui see plaan teoks saab, on see tulutoovaks vaid N. Liidule ja saadud maagaasi eest peavad Saksamaa, Prantsusmaa ja Itaalia maksma N. Liidule verehinda, olles oma majandusega igati sõltv N. Liidu armust. Need riigid peavad tasuma N. Liidule olulise välisvalutaga või kõrge tehnoloogia panusega, mida N. Liidul hädasti vaja on relvajõu ülesehitamiseks. Näib, et välisminister Haig oli nõus järele andma nendele NATO liikmetele ja võibolla oli ka juba andnud vastava lubaduse, millest oli raske taganeda. See muidugi pahandas Reaganit.

Teiseks nähtavaks suureks komistuskiviks oli Haigile tema tingimusteta toetus Israelile, selle terroriaktisioonis Liibanonis.

Nagu mehitame, mõistis Reagan juba alguses hukka juurde sissetungi sellesse palju kannatanud riiki. Selleks oli tal ka loomulikult kaaluvad põhjused. Ainult Ameerika kapitaliga seisab Israel jalg. Ameerika on varustanud suurmeelselt sõjamaterjaliga juurde nende endakaitseks, mitte andnud neile relvi naabermaa linnade purustamiseks ning selle inimeste

tapmiseks. Mingi ettekäändega ei õigusta sellist purustamist ja brutaalset hävitamist. Israeli peaministri hoopelmine, nende prohviti enustusega selle riigi igaveseks püsimiseks, võib sellise teguviisiga minna tühja tuulele. Haigi arvamine, et kui palestina laste löögüksused on hävitatud, tuleb rahu Lähis-las, mis kasulik ka muidugi Ameerikale, oli siiski chitatud valele alusele. Üle nelja miljoni oma kodudest väljaajetud palestinlaste küsimus pole siiski mitte lahendatud mõne tuhande nende sõduri hävitamisega. Selline teguviis pigemini liidab paljud araablast ühiseks rindeks juurde vastu.

Kuigi Haig oli vana sõjamees, näis ta püüdvat ajada mingit pehmet poliitikat miljonite inimeste hävitaja N. Liiduga ning süütuks aga toetades äärmiselt brutaalset Israeli aktisiooni. Seepärast ei jäänud president Reaganil vististi muud üle, kui teda asendada sirgejoonelisema mehega. Loodame, et see tal ka õnnestub.

EESTI

Ma unistan lüme võlust,
Eesti tasasel lausikmaal.
Ma mõtlen tsuiskide ilust,
oma hurmalva kodurual.

Ma kõnnin kevade valgel —
oma nooruse õnemaal.
Ma unistan malkuu valgel —
kodunurme ja niidu raal.

On igatsus suve tullest,
koduäärse valgel rannal.
Ma mõnulen tainse luulest
ja veelastust järve pinnal.

Imestan kurgude lendu
sügistaevasel Eesti teel.
Ma trotsin tormide indu —
pilverüngaste lennu vööl.

Olgu Eesti vaba üha,
süverääne kui õne aim!
See mõtisklus meile püha
ja ülev kui Kalevi vaim.

Jaak Tiivel

MOSKVA VAIKIB KUKE SURMA ASJUS

Kanada keemikute organisatsioon katsub prof. dr. Olev Trässi algatusel juba pool aastat saada N. Liidu võimudelt informatsiooni vangistuses surnud eesti dissident dr. Jüri Kuke kohta, kuid siiani tulemusteta.

The Chemical Institute of Canada, kuhu kuulub 8500 keemikut, keemiainseneri ja -tehnoogi võttis mõeldud aasta juunis Halifaxis vastu dr. Trässi poolt esitatud resolutsiooni, millega tehti juhatussele ülesandeks selgitada dr. Jüri Kuke saatuse küsimust.

Jaauariis organisatsiooni president L. Yaffe saatis kirja N. Liidu saadikule Ottawas, dr. Alexander Yakovile, küsides, mis olid dr. Kuke süüdimõistmise alused, kas ta suri nälgist või tagajärjel ja kas ta on maetud, kuhu omaksed seda soovisid ning kas ta haud on märgitud küllaldaselt, et sõbrad selle leiaksid? Vastust ei tulnud, samuti mitte veebruaris saadetud uuele järelepärimisel. Vastus kolmandale kirjale aprillis märgib lakooniliselt, et neil pole informatsiooni ja seda on küsitud Moskvast, kuid seal pole tulnud selgele vastust.

31. mail peetud aastakoosolekul dr. O. Träss andis lühikese ülevaate dr. Jüri Kukest ja loeti ette kirjavahetus N. Liidu saatkonnaga. Dr. Träss esitas resolutsiooni, mis väidab, et ei ole saadud informatsiooni N. Liidult ja soovib, et juhatas võtaks ette sobiva protestiaktisiooni ja juhib selle N. Liidu võimudele välisnisteeriumi kaudu. Resolutsioon võeti vastu ühe vastuhäälega.

Dr. O. Träss kirjutas Jüri Kukest ajakirjas „Chemistry In Canada“ käesoleva aasta jaauariis. Sellest tõi kokkuvõtte ka USA-s ilmuv ajakiri „Chemtech“ seoses lugejakirjaga Torontost. Morrid Wayman võtab sõna ajakirjas mõeldud aastal trükitud Leonid Brežnevi väljenduse üle — et ta „asetab inimõiguste esikohale õiguse elule“ ja toob ette dr. Jüri Kuke saatuse, kelle ainukeseks „süüks“ oli, et tema silmad avanesid töötades uurimisastutuses „Centre National de la Recherche Scientifique in France“. Kirja saatja viitab dr. Trässi artiklile, millest toimetust annab samas kokkuvõtte.

AJA KÄSK

Tänavase Võidupüha tähistamisel Kanadas Montreali eesti skautide „Lättemieli“, pidas skaut Toomas Puvel meenuka monoloogi, millest toome siinkohal kokkuvõtte.

„Kalevipojas“, meie rahvaeposes, peegeldub meie rahva olemus, tema tarkus koos õpetuste ja hoiatustega meie rahvale. Isaliku õpetuse ja toe tarvidusel käis Kalevipoeg mitmel korral isa hual. Isa vastas: „Tuuled juhtigu, õhud õrnad õpetagu, taevatähed andku tarkust!“ See oli oma rõõvimehe kord. Teine kord toimus pärast veretööd soome sepa juures. Isa kostis kalmu alt: „Kogemata tehtud kurja piia hüvitada!“ Kui aga Kalevipoeg kergeemeelselt peotungis andis Varrakule isa seina külge aheldatud tarkuseraamatu, ei andnud Kalevipojale süümeipiin rahu ja ta läks isa hualle. Isa aga vaikis hausa. Kalevipoeg palus korduvalt isalt vastust, aga asjata — eksimus oli olnud liig suur.

Ka meie rahvuslik püüandus on sündinud kaudu otsekui kettidega meie külge kinnitatud. Lahtirebimise korral jääksime lõhkise hingega. Olles sündinud eestlaseks, täitkem oma Looja tahtmist ja võideldem oma rahvuse, keele ja kultuuri eest! Sõpru võime valida, oma esivanemaid ja päriust aga mitte. Kohustusel oma rahvuse vastu on tingimusteta kohustusel.

Loodus jälgib Looja tahtmist. Mänd ju kasvab seemnest männi ja tamm oma tervast tammevõsu. Keegi ei saa olla muu kui see, millest ta võrsunud.

Kalevipoeg on meie rahva tarkuste kogu. Õppigem seal!

Major Mihkel Martsoo kõnelemas E.V. Sõjakooli aastapäeva kokkulekul Stockholm Eesti Majas

EESTI VABARIIGI SÕJAKOOLI 63. AASTAPÄEV. Aprilli kuu korraldas Eesti Ohvitseride Kogu Rootsis E.V. Sõjakooli 63. aastapäeva puhul piduliku kokkuleku Stockholm Eesti Majas. Sõjakooli 1. lennust kõneles ohvitseridekogu esimees major Mihkel Martsoo, kes ise ka kuulus esimese lennu koosseisu. Major Martsoo lõpetas kursuse noorimann — olles kõigest 17-aastane.

IISRAEL ja PLO

MÕTLEMAPANEV SÕDA LIIBANONIS

Israeli väikesõda Liibanonis, palestinlaste võitlusküsimus, PLO (Palestiina Vabastamise Organisatsioon) likvideerimiseks on kestnud 10 nädalat. Israeli väed tungisid sügavale Liibanoni territooriumile, likvideerisid mitmed PLO toetuspunktid, nende relvaid ja surusid Liibanonist välja seal pikemat aega asunud Süüria väeosad, hävitades suure osa Süüria lennukite ja õhukaitse raketide baasidest. Liibanoni pealinna Beirutit eeslinnand vallutati ja pealinna piirati sisse.

Beiruti tähtsaima, läänepoolse osas organiseerisid end visaks vastupanuks PLO peamised jõud, 6000—9000 meest Yasser Arafati juhtimisel. Viimased 3 nädalat juudid on hoitud neid pideva tule ja lennukite pommitamise all. Liibanoni kaotused inimestes ja varandustes hävitamise näol on olnud tohutu. Teiseks on Israeli väeosad käitunud toorelt vangide, põgenike, naiste ja lastega. Nad on peatanud elektrit, vee, toitainete ja arstide saamise lääne Beirutit ja pannud sealseid inimesed kannatanu nägema, jätma ja asetanud haiglaid raskesse olukorda arstide puuduse tagajärjel. Pommituste tagajärjel põlema hakanud majad põlesid maha ja tuli levis kontrollimatu vee puudusel. Tulemuseks oli juudiastase meeleolu levik maailmas, algasid demonstratsioonid ja terroraktid juurde vastu, mis olid eriti sagedased Pariisis.

Israeli peaminister Begin õigustas parlamendis sõdurite ja juhtide käitumist ja andis hoiatuse kõigile: ärgu keegi tulgu õpetama meile humanitaarsust. PLO likvideeritakse Liibanonis ühel või teisel kujul.

Eriti kohutav ning väljaspool igasugust õigustust oli Beirutis siidlinna pommitamine neljapäeval, 12. augustil, kus kesklinn külvati üle 24 000 suurtükki mürsu, raketi ja lennuki pommi. Kannatada said või hävisid 11 000 maja, linn elanikest 500 said surma. PLO kaotuste kohta aga puuduvad andmed.

12. augusti hävitav Beirut pommitamine ilestas president Reagani kannatuse piiri. Isiklikus telefonikõnes peaminister Beginiga ta nõudis sõjategevuse kohest lõpetamist või USA poliitika Israeli suhtes muutub. 2 tundi hiljem, pärast nõupidamist oma valituse liikmetega, teatas Begin Reaganile, et sõjategevus on lõpetatud. Sellega algas president Reagani otsusel nõudmisel 11-nes relvarahu Liiba-

nonis, mis väljaarvatud mõni kohalik väike tulevahtus, on jäänud püsima.

USA valitus ja president Reagan on kaudselt osalenud selles hävitavas sõjas. 95% relvadest, laskemoonast, suurtükkidest, raketidest, tankidest ja lennukitest, mida Israel kasutab, on pärit USA-st. Israel kasutas neid teise riigi maaalade vallutamiseks ja mitte oma maa kaitseks, nagu relvade mõistlikulepingus märgitud. Enne viimast ultimatiivset nõuet sõjategevuse lõpetamiseks, president Reagan nõudis mitmel korral sõjategevuse peatamist. Et Israeli valitus ei omanud sellele aga mingit tähelepanu ja Begin kogni deklareeris, et „juudid põlvitavad vaid Jumala ja ei kellegi teise eest“, tekitas juba pakku verd Ühendriikides.

President Reagani erisaadik Liibanonis, Philip Habib püüdis küsida sõja kestel sõjategevust pidurdada ja relvarahuks kokkulepet saavutada. Tal õnnestus selline kokkulepe saavutada kümnel korral, kuid seda ei respektieritud. Igale väikesemajale tulistamisele PLO poolt järgnes hävitav tuli Israeli suurtükkide ja lennukite poolt. Sellist hoolimatat jäi USA esindaja LRO Julgeolekukonkogu koosolekul, kus Israeli tegevus hukka mõisteti, erapooletuks aga võtnud osa hääletamisest. Ta nagu aksepteeris Israeli tegevust Liibanonis ja kutsus seega esile suure pahameele tormi arabia riikides.

Miks on USA varustanud Israeli relvade ja laskemoonaga sellisel määral, et Israeli võiks praegu sõda edasi pidada pikemat aega, ei ole kunagi selgesti välja öeldud. USA senine relvaabi Israelile on \$14,9 miljardit ja 1/2 sellest on otsene kingitus Israelile. Israeli sõjavägi on seotud suurimaks sõjaliseks jõuks Lähis-las. Seal on 600 võitluslennukit, 3500 tanki, 810 raketite väljalaskesalust, 4000 soomustatud meeskonnaveokit ja 1000 (Järgneb lk. 8)

Eesti Ohvitseride Kogu Rootsis juhatus 1982. aastal. Vasakult: leitnant Enn Õunapuu, major Mihkel Martsoo, leitnant Evald Põdra; seisavad, vasakult: leitnant Alfrid Raidla ja leitnant Valter Soo.

EESTI SÕJAMEESTE HÄALEKANDJA

„VÕITLEJA“

Väljaandja: E. S. I. Kirjastus „Võitleja“

Esimees-peatoimetaja: A. Jurs, 29 Burke Ave., Brantford, Ont. N3S 6V5, Canada, Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse esimees.

Toimetaja: A. Joonson, 6900 Heidelberg 1, Postfach 105869, West Germany.

Majandusjuht: A. Nõmmik, 40 Homewood Ave., Toronto, Ont. M4Y 2K2, Canada. Tel.: 952-7491. „Võitleja“ postiaadress: 958 Broadview Ave., Toronto, Ont. M4K 2R6, Canada. Rahastehkid saata „Võitleja“ nimele.

E.S.I.K. „Võitleja“ toimetuse kolleegiumi liikmed — USA-s: R. Tralla; Austraalias: A. Sinka ja A. Kimmel; Inglismaal: H. Linsi; Kanadas: E. Tilvel; Rootsis: J. Adla ja P. Kangro.

„Võitleja“ esindajad: USA-s E. Wallaste, 243 East 34th Street, New York, N.Y., 10016 USA. Rootsis: Ants Pähv, Närjeholmsvägen 9, 632 46 Eskilstuna, Sweden. Postgiro 438 34 65-4. Inglismaal: Heino Linsi, 7 Orlando Rd., Leicester LE2 1WN, England; Austraalias: Millig, Nixon Rd., Thirimer 2572, NSW Australia ning M. Ennosta, 26 Warvick Str., Larg Worth 5016, Australia; Saksamaal: A. Schmidt, Postfach 127, 6901 Schönau, West Germany; Pangakonto: A. Schmidt, Heidelberger Volksbank, Kto. Nr. 54 88 04, BLZ 672 900 00.

Autori nime või nimetähga varustatud kirjutiste sisu eest vastutavad autorid ise.

„Võitleja“ ilmub kuus korda aastas.

"THE COMBATANT"

ESTONIAN BI-MONTHLY

Published by "Võitleja", 958 Broadview Avenue, Toronto, Ontario M4K 2R6, Canada.

EESTI SÕJAMEHE KUTSUMUS

Juuli- ja augustikuud olid eestlastele esimesed võitluse kuud nelikümne aastat tagasi. Ainult kun aega enne seda oli aetud kümneid tuhandeid meie rahva paremaid poegi ja tütreid ebanimiliku ja sadistliku kombel loomavargusse ning küüditatud Venemaa ja Siberi tagadesse ning külmapiirkondadesse. Nende süüks oli pandud, et nad ei olnud nõustunud selles ebanimiliku korra kehtestamisega.

Loomulikult ei saanud ükski õige eestlane seda unustada või andestada. Tuli haarata relvad oma rahva kaitseks. Iga mees, kel vähegi võimaldas hankida relvi, tähines eesti vabadusvõitlejate, ja nii osalesidki tasuda kätte karjatelejad nende kuritegude eest, mis nad sooritasid süütu rahva kallal. Vene punased okupandid koos oma kohapealsest külastajaga, polnud piirdunud mitte ainult küüditamisega, vaid nad olid ka mõrvarnalt hulgaiselt meie rahva poegi ja tütreid, nagu kogesime nende kabuhirmus pagemise järele. Kommunistslik verine rezhim jäädvustas oma jäljed meie rahva hulka!

Eesti sõjamehed tähistavad neid kahte võitluse kuud ülemaailmselt, kuna samadele kuudele langevad ka suured võitlused Siinimägedel 1944. a. ja Tartu lahistel 1941. a. kui ka 1944. a. Kaasvõitlejad Austraalias, Inglismaal ja Rootsis teevad seda juuli päevadel, Põhja-Ameerika mandril eesti sõjamehed aga augustikuul lõpul Seediuril iga-aastasi Eesti Sõjameeste Päevadel meie vabadusvõitluses langenud kangelaste mälestussamba ning Teise maailmasõja vabadusvõitlejate aumamba juures. Mehed, kes võetavad osa sellest kokkutulekust, on eesti sõjamehed, kes on võidelnud rasketes lahingutes, nii nagu Volhovi soodes, Leningradi värvast, Tšerkassides, Narva all, Enajõe ja Tartu joonel, Opepniis või Karjala kannasel, kuhu paljud meie relvavennad jätsid oma elu. Neid lahinguid märgitakse üksikord väärilistelt ajajakkult! Need mehed, kes tähistavad neid rasked ja auväärseid lahingupäevi, pole ka nüüd maha matnud relva, ega vahetanud mõõka adra vastu. Me oleme küll ajutiselt pistnud mõõga tuppe, kuid oleme valmis seadale jälle välja tõmbama Eesti vabaduse

taastamiseks, niipea, kui selleks avaneb võimalus. Vahedad terad Teise maailma vabadusvõitlejate aumabam Seediuril on simboliseerivad me raudsest tahtest ning valmisolekust. Selleks ja kohustab meid Eesti Demokraatliku Vabariigi põhiseaduse, millele oleme andnud sõdurivande.

Ajast, mil punaväe osad, igasuguste lepingute vastaselt, tungisid Eesti Vabariigi territooriumile, oleme sõjalukorras N. Liiduga ning tegutseme sõjameestena kun Eesti sõdurilikul piiril on puhastatud okupatsioonist järeleandmise tahet selles mõttes.

Nende põhimõtete alusel korraldavad eesti sõjamehed ka iga-aastased kokkutulekud, värskeendade lahingutes loodud sõprussideid, tuledate meelde me kohustus ning näidates meie rahvale, kui ka meie vaenlastele, meie vankuma, tul meelt ja valmisolekut. Meie usume kindlasti eestlaste helgemasse tulevikku kui kahtle, et Eesti saab kord jälle vabaks, mil eestlane otustab vabalt oma maa ja rahva tuleviku üle. Seni võib aga kindla aega, kuid see on siiski meie kuldne usk! Selleks oleme toonud ohvreid ninevikus ja oleme valmis selleks ka tulevikus! Eesti ei saa kunagi jääda Venemaa osaks — sellel tsaride soovunelmal lõigatakse kord jalad alla! Ajaloo leheküljed pöörduvad jälle ja eestlane võib näidata oma üleolekut vene massideid. Selleks peame aga olema meie ja meie järglased aegsasti ettevalmistatud — relv antakse üle isalt pojale ja hoitakse vahedana nende jõudede purustamiseks, mis on toonud ainult kannatust meie rahvale.

Selle juhtumõttega tegutseme edasi meie Läänemere kaldal asuva kodumaa eest ja rahuime vaimumõõka seni, kui on aeg saabunud — haarata taas relva kodumaa vabastamiseks!

Oleme sõdurid ja jääme sõduriteks — kun Eesti on vabastatud kõigest võõrast ikkest ning tema põhiseaduslik riigikord taastatud! See on eesti sõjamehe kutsumus!

August Jurs

SINI-MUST-VALGE

Need värvid, mis muldu kõigile eestlastele on südamelehedes, kuna nad sümboliseerivad neile vabadust ja iseseisvust, on aga kodumaa valitsevatele kommunistidele hirmuäratavaks ja hoiatavaks värvide kombinatsiooniks.

Üks selline juhtum toimus möödunud aastal Eestis, sääles kirjanikusajakirja „Loomingu“ teensooritega, kes pidid peaaegu südamerabanduse saama selle lehekülgedel ilmunud kena luuletuse pärast.

Vanad bolshevikud rääkisid omavahel sageli endi „vaimukusest“, kui nad 1917. aastal toelaegses „Pravdas“ töid ära sõnuni, mis läks läbi tsariteensuurist. Nendele muldugi oli tol ajal selline riigikontroll ajakirjanduse üle suureks kuriteoks. Kuid niipea, kui nad oma vaelelike lubadustega vene rahvale ja vägivallale teel lõpuks võimule pääsesid, nägi see rahvas misugune üks tsensuur võib tõeliselt olla! See jäi püsima ja muudeti veelgi raskemaks. Mitte üksnes keelatud sisuga kirjad ei hävitatud, vaid ka nende saatjad ja saajad. „Sulalimadest“ hoolimata püsis tsensuur praegugi Eestis, sest vabal kirjasõnal ei ole kohta kommunistlikus süsteemis.

„Loomingu“ ilmus ühe noore luuletaja, Andres Rõugu, luuletus, mis sai esialgu punaste poolt isegi suure kiituse osaliseks. Kui aga ajakiri oli juba rahva sekka laiali läinud, avasid kommunde suureks meelehäraks ja hirmuks, et luuletuses ridade esimesed tähed tegid ülevall alla lugedes välja hirmuäratava kombinatsiooni: sini-must-valge! Polnud aga midagi parata, need välja-anded, mis pooldes veel müümatu, tuli ära korjata, see ei olnud aga arusaadavalt nii lihtne.

Avaldame alljärgnevalt selle luuletuse:

Silmades taevast ja mæri,
Inimene sinisilmine,
Nagu peoga kühveldet teri,
Imeline valge.

Meeled tuultele valja,
Uued vaod vaotuman paiga.
Süda südameid kalla,
Tuli kõik neelab alla.

Voogab päev üle lõõsan maa,
Algaman merel kui tõus.
Lebada kauem! ei saa —
Geenid veel jõus,
Eestimaa.

„Loomingu“ numbrid kandes selle luuletuse rahva sekka, andsid eesti rahvale rõõmutunde, punastele aga hirmuvärinaid.

VENELASTEST EESTIS

Venelased asuvad Eestis peamiselt põhjarannikul, Kohtla-Järve rajoonis (kaasa arvatud linnad nagu Narva) oli eestlasi aastal 1979 ainult 23%, kuigi rajooni maa-elanikkonnas oli eestlasi 68,1%. Ja Harju rajoonis koos Tallinnaga oli eestlasi 54%. Kõigis muus rajoonides (koos linnadega) oli eestlasi üle 76%. Eestlaste osakaal oli kõrgeim Hiiumaal (95%) ja Põlva rajoonis (93%), ehkki viimane on otse Venemaa, Pihkva oblasti piiril. Kõige venelikumaks asulaks oli Sillamäe, kus oli 85,7% venelasi, ning kõige eestilikumaks Tõrva, kus oli 98,2% eestlasi. Kallastel on eestlaste osakaal kasvanud 12 protsendilt a. 1934 (iseseisvusaajal) 24 protsendile a. 1979; Narvas on see aga langenud 65-lt protsendilt viiele protsendile.

Teatavasti ülevalantud statistikkasse ei ole sõjaväe sisse arvatud. Neid on aga Eestis praegu palju.

Alles hiljuti ei olnud meil mingeid taolisi andmeid ühegi sõjaväe aasta kohta, asulate ja rajoonide kaupa. Rahvalenduse tulemustest avaldasid Nõukogude Liidu võimud rahvaste osakaalu ainult terve maarahvastiku, terve linna-rahvastiku ja Tallinna kohta. Möödunud sügisel jõudis ebaametlikul teel pagulasajakirjanduse eestlaste ja venelaste arv 20 suuremas linnas. Nüüd on samal teel Läände jõudnud andmed eestlaste ja muulaste (peamiselt venelaste) osakaalust igas linnas, alevs ja maarajoonis. Need andmed, mis pole veel trükitis ilmunud, võimaldavad arvastada eestlaste asukohtsust igas rajoonis (maa- ja linnaarahvastiku koos).

„Võitleja“ tegevtoimetaja August J. Kala maeti

Kolmapäeva õhtul, 28. juulil toimus Toronto Vana-Andrese kirikus toimetaja August J. Kala leinatulitus, millest võitis osa suur hulk organisatsioonide esindajaid ja vanu sõpru. Lähimatest omastest oli leinatute hulgas toimetaja kolimehe perekond.

Kirstu palistasid tilleda kord ja püüdnud ning lipud anvalvega: korpi Ugala ja T.E.V.U. poolt. Järeleühted saatjaks oli korpi Ugala, EKN, ÜEVK, TEUV, endised poliitsinikud, õigusteadlased ning rida teisi.

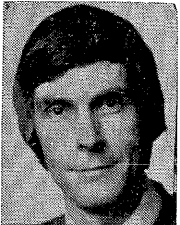
Leinatulitust toimetasid piiskop Karl Randsepp ja õpetaja Udo Petersoo. Arasaatmine ja matmine toimus leinatute ja hõimkude, millele järgnesid peid Toronto Eesti Majas.

NEW YORGI
EESTI PEAKONSULAADI
TEADAANNE:

Dr. Aarand Roos jõudis nelil päevil Rootsiist New Yorki, kus ta on nimetatud E.V. konsuli kohale arvates esimest juulist sel aastal.

Dr. Aarand Roosi tutvustamiseks on allpool toodud mõned eluloolised andmed.

Aarand Roos sündis Tartus 28. mail 1940, jõudes seega väga lihtselt aega nautida vaba eestlase põlve enne vene ja saksa okupatsiooni ning 1944. aastal alanud maapagu Rootsis.

Aarand Roos sündis usklikku perekonda, kus vanemad olid keeleõpetajad, ja need asjaolud on teda tugevasti mõjutanud. Kuna Elsa Roosi, Aarandi emal, on rootsi päritolu, olles Naissaarelt, sai perekond Rootsi kodakondsuse juba a. 1946. Kõige nooremast pojast sai aga tema isa dr. Ervin Roosi sõnades, juba varakult kõige suurem rahvuslane. Vendi Naatan on psühholoog Rootsi Tööturustituudi juures Norrköpingis, kuna teine vend Paavo on käinud äsja jälgedes ja töötab klassikalise arheoloogia õppejõuna Lundi ülikoolis, samas, kus Aarandil on sama positsioon soome-ugri keelte alal, millest ta nüüd aga loobub E.V. konsuli ameti kasuks New Yorgis.

Enne doktorieimist oma erialal aastal 1980, jõudis Aarand Roos pidada palju ameteid: töötada ladujana trükkikojas, müüjana raamatukaupluses, kirjakandjana postiametnikuna ning kolmeistina mustlastele loodud koolis Stockholmis. Ja odasi, ta on kuulunud Amokha Hääle eestikeelsele saadete toimetusele Washingtonis (1976-78) ja viimati juhatanud soome-ugri keelte instituuti Lundis. Igapäevase töö kõrvalt on ta aegajalt panustanud eesti ajakirjandust („Eesti Päevalehe“ kirjasatjana) ja kirikut (jutlustades baptisti kirikus ja kirjutades artikleid ka ajakirjale „Usurändur“).

TARTU ÜLIKOOI JUUBELI PUHUL

Tänavu pühitseb Tartu ülikool oma 350-ndat asutamisujuubelit, kuna see oli siis kui Rootsi kuningas Gustav II Adolf kirjutas 30. juunil 1632 Liitnisi sõjaleeris ülikooli asutamiskirjale alla. Suvel 1932 pühitseti Eestis Tartu ülikooli 300-ndat juubeliaastat, kusjuures aukülastena viibis Eestis ka tookordne Rootsi kroonprints ja hilisem kuningas Gustav VI Adolf, praeguse noore kuninga vanaisa. Iseseisvas Eestis vormiti seoses Tartu ülikooli 300-aastase juubeliga 2-kroonise hõberaha. Kuna okupeeritud Eestis ei ole kavas ühenduses auväärse kõrgkooli juubeliga väljastada mingit mälestusmedalit, vaid ainult rinnamõli, siis otustas „Välis-Eesti“ koostöö rahvusvahelisel tuntud medalifirmaga Sporrongs AB, vormida sõltisid juubelimedali kullas, hõbedas ja pronkis.

Medali kavandi on loonud kujur Maire Männik Pariisis. Medali ühel küljel on

reljeefis kujutatud Tartu ülikooli peahoone koos tekstiga „Universitas Tartuens 1632—1982“ ja teisel küljel ülikooli asutaja Gustav II Adolf van Dycki tuntud portreemaalil järgi koos tekstiga „Gustavus II Adolphus 1594—1632. Rex Sueciorum“.

Medali läbimõõt on 33 mm, kaaluga pronkis 18 grammi, hõbedas 22 grammi ja 18-karaates kullas 27 grammi. Medali on nummerdatud vastavalt seeriale.

Skulptor Maire Männik on viimaseil aastail Prantsusmaal kujundanud kavaned mitmetele medalitele, nagu Piiba Olga, „Homage to Aurélien H. Sauvage“ jt, mis kõik on saanud kõrge hinna. Oma kunstnikutekonda alustas ta juba Tartus, jätkates loomingu Pariisis, kus ta on saanud mitmeid auhindu ja stipendiume.

UUT ESTO '84-st

Esto '84 Peakomitee juhatuses seitsmendal koosolekul valiti Härnald Toomsalu Esto '84 rahvatantsude üldjuhiks. H. T. on olnud Hamiltoni „Kandali“ asutaja ja juhataja, Toronto ÜEP 1972 oli ta lasterühmade üldjuht. Ta on koostanud ja ka lavastanud Seedriolul kaks vabahoonetendust, põimikud „Kui Kungla rahvas“ (a. 1966) ja „Kui siitvaid jaanitöö naised“ (a. 1970). Ka on ta abistanud ja korraldanud sel alal väljaspool Hamiltoni, nagu Chicagos jm. On olnud ka Ülemaailmse Eesti Rahvatantsu Juhtide Koondise esimeheks.

Nagu juba varem teatatud, kinnitati ESTO '84 märgiks USA-s eluneva Jüri Kirsmeise kavand. Märk kujutab sinimust-valget ringi, millel on tekst „Toronto 150“, „ESTO '84“ ja sinine vahtralehe kujutus. Märk tähistab Eesti ja Kanada ühispidust, Toronto juubelit ja Kanadat kui asukohamaad.

Kõigi suuremate ürituste plaanid on juba esitatud. Sõjameeste toimikonna esimeheks on ksv. Kalju Tori. Esialgse kava kohaselt toimub Sõjameeste Kongress kolmapäeval, 12. juulil enne lõunat ning

ESTO '84 esimees Toomas Metsala

sama päeva õhtul toimub Sõduriõhtu. Viimast korraldab Toronto Eesti Võitlejate Ühing, koostöös Ohvitseride Kogu, Soomepoiste Klubi ja Lennuväepoiste Klubi.

Pärast kuus kuud kestnud läbirääkimisi Toronto Sümfooniaorkestriga saadi esialgsele kokkuleppele ESTO '84 ajal toimuvate kontsertide osas. Reedel, 16. juulil, olid Torontos koos maestro Neeme Järvi, Toronto Sümfooniaorkestri nimel määndžer Armstrong ja ESTO '84 muusikaoskonna esimees Stella Kerson, ning arutasid võimalikku kava.

Küsimuse all olid: H. Elleri sümfooniiline poeem „Koiti“, avamäng „Don Carlos“, A. Pärti Sümfoonia nr. 2, E. Tubina Sümfoonia nr. 5, „Eesti tantsud“, A. Kappi kantat „Päike“ jt.

Kontserdid toimuksid Thomson Hall'is teisipäeval, kolmapäeval ja neljapäeval. Ontario Place'i osas kas reedel, 6. juulil, või siis esmaspäeval, 9. juulil. Pühapäeval ei ole sel võimalik saada. Ettepanekud kinnitatakse lähemal ajal. Stella Kersoni sooviks oli kontserdid läbi viia Toronto Sümfooniaorkestride sarjas, et vältida majanduslikku riisikut eesti ühiskonnale.

Neeme Järvi on külastatüdigendina juhatanud Toronto Sümfooniaorkestrit ja pälvinud publiku püstitseivat aplaasi.

ESTO '84 PROGRAMM

● Ülemaailmsete Eesti Päevade programm on kõikide vabade eestlaste vaimset ja poliitilist elujõudu näitav mosaiik. Seda mosaiiki loovad meie organisatsioonid, kunstnikud, sportlased, teadlased, ja nii vanad kui noored vabas maailmas. ESTO Programmi sektsiooni ülesandeks on luua kõik võimalikud soodustused selle mosaiigi ehitamiseks.

● Programmi sektsiooni tegevus algas k.a. veebruarikuus. ESTO '84 ürituste kalender on valminud. Ette on näha umbes 130 üritust, nendest on 65 üritust juba ajatabelisse paigutatud.

● Kavas on rohkearvuliste noorte üritusi, nagu näiteks noorte kunstnäitus, noorte kongress, noorte tantsuõhtud ning väljasõidud jpm.

● LAULUPIDU ja VALGUSPIDU toimuvad Maple Leaf Garden'is. Esmapäeva õhtul toimub tants CN Tower'i Sparkles lokaalis, kust avaneb vaade üle kogu Toronto.

● ESTO balliks' on olnud raske leida küllalt suurt ballisaali. Sobiv saal on olemas siiski Harbour Castle ballisaalina, kuid see on suadaval ainult neljapäeva õhtul ja see asjaolu tekitab programmis järele pahanudusi ja ümberpaigutusi.

● Muusika osakond peab läbirääkimisi Toronto sümfoonia orkestriga kontsertide korraldamiseks N. Järvi juhatusel. Selleks on ka põhivõtetelised nõusolekul olemas, kuid repertuaari ja aja suhtes on veel lahtisi osi.

● Programmi osakond arvestab seda kurba olukorda, et „Toronto Konvention Centre“ ei saa valmis ESTO '84-ks. Osakonnad varuvad seepärast ruumi mujalt püüdes jääda sealjuures ikkagi Toronto all-linna lähedusse. Teatritendused toimuvad McMillani auditooriumis Toronto Royal Museum'i lähedal.

ESTO '84 PEAKOMITEE

Programmi sektsioon

Abiesimees-Programm — F. Kooip

RAHVUSKULTUURI OSAKOND

Esimees — Avo Kittast
Kujutava kunsti näitus — Ants Vomm
Etnograafiline näitus — Ene Runge
Rahvuslik näitus —
Filalistlik näitus — Enn Mäeste
Fotograafia näitus —
Kirjanduse näitus — Müllerbeck
Noorte kunstinäitus — Peeter Pajos
Erinevused —

KONGRESSIDE OSAKOND

Esimees — Laas Leivat
Rahvuskongress, Noorte kongress, Naiste kongress, Sõjameeste kongress, Õpetajate kongress jne.

NOORTE OSAKOND

Esimees — K. Kaljuste
Noorte informatsioon keskus —
Noorte kontserdid — Tiina Mitt
Noorte kunstinäitus — Peeter Pajos
Noorte kongress — Epp Aruja
Laevastööd — A. Edur
Tantsud alacalistele — S. Vaikla
Miss Esto valimine — Piret Komi
„Salakorts“ — T. Järve
CN Tower — M. Kreem
Väljasõit Canada Wonderland'i — S. Verder

LAULUPEO OSAKOND

Esimees — H. Kasenuim
LIIKUMISLAVASTUSE OSAKOND
Esimees — H. Toomsalu

SÕJAMEESTE ÜRITUSED
Toimikonna esimees Kalju Tori
Sõjameeste kongress, Sõduriõhtu, Sõjameeste kokkutulekud jpm.

MUUSIKA OSAKOND

Esimees Stella Kerson
Solistide kontserdid, Sümfoonia kontserdid jne.

TEATRI OSAKOND

Esimees Lydia Vohu-Viksten
Teatri etendused, Teatrirahva kokkutulekud jpm.

RAHVAPEO TOIMKOND

Esimees — Osvald Pii

SPORDI JA MÄNGUDE OSAKOND

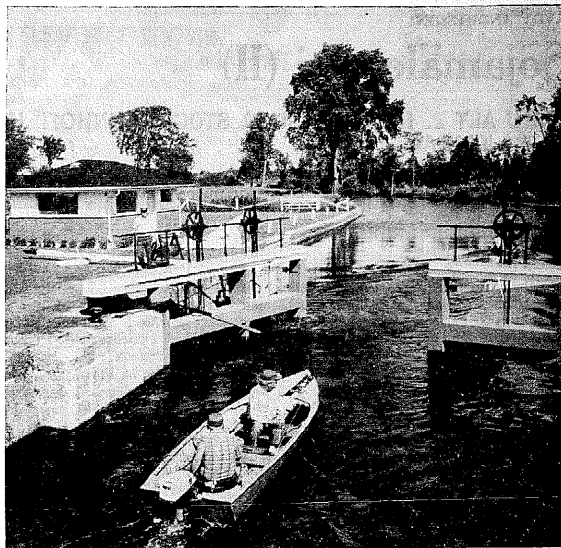
Esimees — T. Roomet
Kergejõustik, ujumine, tennis, lauatennis, laskevõistlus, võrkpall, korvpall, male, bridge, 10 km vabadusjooks jpm.

KIRIKLIKUD ÜRITUSED

Esimees piiskop K. Raudsepp
Ühine jumalateenistus, vaimulik kontsert

AKADEEMILISED ORG-ID

Esimees A. Puust
Akadeemiline kolvik

Kilmarneeki liisid Smith Falls'i — „Sepalose“ — lähedal, turistide huviohjektiks.

ONTARIOS AJALOOLISTEL RADADEL

Eelmises numbris alustasime seeriaga Ontario provintsi ja Rideau kanali 150-aastase juubeli puhul. Kuna 1984. aastal toimuvad III Ülemaailmised Eesti Päevad Torontos, mis asub teatavasti Ontario provintsis, siis on kohane pisike tutvustamine provintsi ajalugu.

John Cabot, rahvuselt itaallane, purjetas uurimisretkele lääne suunas Henry VII-nda patronaazhi all. Otsides otsemat teed kaug-ida rikkuste juurde, jõudis Cabot Kanada rannikule 1497. Selle avastuse põhjal nõudis Inglismaa omandiõigust Ameerika mandrile.

Esimesed valgete asulad, ehitatud Kanadas prantslaste poolt ja Ühendriikides briti immigrandite poolt, kerkisid samaaegselt 17-nda sajandi algul. Pinge briti ja prantsuse asukate vahel Kanadas aina kasvav. Pariisi Rahulepingu alusel langas Kanada Briti valdusse a. 1763.

Palju tõsisemaks kujunes olukord nr. „oma inimeste“ vahel. Immigrantid Briti impeeriumist jagunesid kahte rühma: — ühed soovisid iseseisva riigi asutamist ja teised tahtsid truuks jääda Inglismaale. Kanadas asus rohkem neid, kes soovisid jääda Ühendatud Impeeriumi ning siia hakkasid põgenema ka samuti mõningasid lõuna poolt. Üks säärased oli Thomas Smith, kellele tema lojalusust tunnustades kingiti suur tükk maad, mis nüüd kannab Smith's Falls'i nime. Sõjavägi ja rahvas vajas kõigepealt leiba. Sellepärast ehitati esimesed asulad jõgede ja järvede ääres, kasutades veejõudu ja ka vee-teen. Sinna kerkisid ka saeveskid, kust sai laudu tarbeasjade valmistamiseks. Ja ikka nagu meeldetuletuseks leiame mälestussambaid langenutele. Smith Falls'i liiside juures asul mälestusmärgilt loeme: „Nemad andsid nende tänase meie

HU

„Kuninglik ihuvägi“ Ottawa parlamendihoones ees väljakul on dekoratiivne silmale. Parlamendi hoonete keskmiit grupp kroonib 89 m kõrge torn — Rahu Torn. Selles on 53 kella ja ajal, mil parlament istub, põleb selle tipus valge tuli.

Aatomirelvadeta tsoonist

SOOME UUS PRESIDENT

HELSINKI — Ainult mõned kuud on möödunud ajast, mil president Kekkonen asemele valitud uus president võitis võimu üle. Kuid juba räägitakse Soomes avalikult asjadest, millest Urho Kekkonen ajal vaevalt keegi julges rääkida.

Urho Kekkonen polnud mingi autokraatne kuju, kuid rahvuslik-üldvaidlusi hoiduti teatud asjadest, mingi kirjutamata seaduseks, rääkimiseks. Selleks tunde-likuks asjaks oli isearanis Soome vahe-koord N. Liidu, millest eriti esimesel poolel Kekkonen valitsemise ajal, palju ei räägitud.

Nüüd Mauno Koivisto ajal on juba alanud diskuteerimine Soome-N. Liidu vastastikusel abistamiskpakti tuleviku üle, milline pakt tuleb sellel aastakümnel ju uuendamisele.

Samuti näib olevat nõrgenemas ametlik poolehoid Kekkonen plaanile, luua Põhja-las aatomivaba tsoon. Tema ettepanek tuli juba 1963. a. Sellega Kekkonen püüdis hoida aatomrelvi eemal Põhja-Euroopast, millest aga loomulikult midagi välja ei tule, sest N. Liidul on aatomrelvad juba nüüd Baltimore piirkonnas olemas.

Ka leitakse nüüd avalikult, et koostöö teiste Skandinaavia riikidega, on mitte vähem tähtis kui vahetõrje N. Liiduga. Muidugi oli see asi arutlusele eraviisiliselt, kuid seda ei lastud mitte esineda avalikult, et mitte segada Kekkonen välispoliitika neutraalsust ja head vahetõrje kõigi naaberriikidega, isearanis aga N. Liiduga.

Kui Kekkonel oli omandus näidata oma autoriteeti, siis Koivisto näib paljudele soomlastele kannatlikku, mugava sõbramehe-ena.

Koivisto näitas selgesti, mis on temale tähtsam kui ta külastas N. Liitu märtsi-kuul. Ta tegi läbi klassikalise jutuajamise toimetades sõbralikult läbisamist, Soome välispoliitika põhijooni — olla heas vahe-koord kõigi naaberriikidega, eriti aga põhja-riikidega, vihjates Skandinaaviale. Koivisto ei nimetanud midagi Põhjala aatomivaba tsoonist, Kekkonen poleks seda aga mingil juhul nimetanud jättnud. Hiljutisel Rootsi televisiooni intervjuul Koivisto seletas, et aatomivaba tsooni idee hõlmab tervet Euroopast, isearanis aga suurriiki, nagu Ameerika ja N. Liit, sellega beldes, et põhjamaad ei võida midagi liitudes selles suunas. Koivisto rõh- kis ka probleemist Balti merel, kus ainult

N. Liidul on aatomrelvad.

Soome välisministeeriumist ütles selle poliitiline direktor: „Meil on rohkem rahulikult suhtumine asjadesse. Kindlasti tuleb nüüd ka rohkem välispoliitika üle valetusi, kuid sellest ei maksa teha suurt numbrit!“

Isearanis tähelepanuväärne on asjaolu, et Turu ülikoolist kutsuti professor Dag Ankar välispoliitiliseks nõuandjaks. See poliitilise teaduse asjatundja soovib järelmõtetel praeguse Soome-N. Liidu abistamiskpakti üle.

Nagu teada, on ka see pakt hüppe-lauaks N. Liidule, nõnda kui juhtus Balti riikidega. Tegelikult võimaldab see pakt praegusel ajal head surveavaldamist Soomele N. Liidu poolt, ka sisepoliitilistes küsimustes.

Ankar ütles ühes oma loengus, et see pakt on kasulik paljudes asjades rahualjal, kuid sõjalikkorras valmistab ta pinget. Ta pooldab enam neutraalsel poliitikal Soomele, mitte aga olla N. Liidu hüppe-lauaks Läände.

Loodame, et uus Soome president viib Soome välja N. Liidu otsestest orbiidist, pole aga põhjust loota, et see tal täielikult õnnestub, tundes N. Liidu valvust.

Harjumuse asi

Sulane lahkub heina-ajal. Peremees ei maksa talle palka. Sulane kaebab peremehe kohtusse.

Kohtus räägib peremees, et kuna sulane rikkus lepingut ning lahkus kõige tulismal heinatagemise ajal, leidis ta omal õiguse olevat, palka kinni pidada. Selle- ga kohtunik nõustus.

Järgmisena kutsuti sulane ette, kes seletas, et sellise raske töö kohta oli söök äärmiselt vilets, ta ei jõudnud enam tööd teha. Ka sellest sai kohtunik aru.

Tunnistajana kutsuti kohtu ette karja-poissi, kes samuti ütles, et toit oli kehv, töö aga raske.

Kohtunik küsis: „Kas peremees sõi teiega ühes?“

Karjapoiss: „Jah, sõi kaasa!“

Kohtunik: „Kui peremees sõi sama toitu, kuidas tema jõudis tööd teha?“

Karjapoiss vastab sellele: „Tema on sellega harjunud!“

AVDY ANDRESSONI

Sõjamälestusi (II)

VÖRU ALT 2. RATSAPOLGUGA STOCKMANNHOFI JA VÄINA KALDALE

63 aastat sõjaretkest Mustjõe, Mõniste, Matsi, Vana-Roosa, Kõrgepalu ja Võru alt Jakobstadti ning Stockmannhoft lahingutest

Kaks nädalat valitses varennimetatud polgu kaitselõigis vaikus, välja arvatud pliki Mustjõe kaldal liikuvate nii meie kui vaenlase luureüksuste õised vastastikused üle jõe tulistamised.

Pärast maikuu 20-nda täheldati vaenlase poolt rahutust ja liikumise elavnenemist. Maikuu 25-ndal kella 15.00 paiku saabus polgu staabist käsk: „Ületada täna õhtupoolikul Mustjõe ja selgitada täpselt vastase paiknemist ning tegevuse iseloomu Kõrgepalu kõrgustikul.“

Mainitud ülesande täitmiseks moodustati jalustatult tegutses luuresalk, mille koosseisu määrati 1. eskadron ja klp. eskadroni III rühm; patrulli ülemaks nimetati ltn. Jurko ja klp. rühma ülemaks aseohvitser Avdy Andresson. Too, umbes 120-meheline luuresalk, kergeti varustatud (= igale püssile 120, igale kuulipildujale 1500 lasku) algas kõne liikumist Tsoru-Kõrgepalu maanteel pidi Mustjõe suunas. Sild Kõrgepalu ees üle Mustjõe oli lõhnutud; sillakate (plangud) olid üles kistud, kuid silla alustalad olid alles — need pidi läbi luurepatrulli kiiresti üle jõe ning hilis siilast pargel olevasse metsa. Jõudes Mustjõe jõrgu kaldale Kõrgepalu kõrgustiku ette, tegi patrull kindlaks, et vastane on lagedale kõrgustikule sisse kaevunud. Olles avastanud luuresalga, avas vastane püssi-, kuulipilduja- ja kahurituli. Üritades paaris teheski kohas veel vaenlase sügavate kaevikutega ees välja tulla, sai luuresalk kõikjal kerge- ja raskerelvade tuld. Luuresalga ülesandeks ei olnud vaenlasele võitluse astuda. Saadud tähelepanekuid piisas, et antud luureülesanne võidi lugeda täide, ning salp pöördus tulude teed tagasi polgu asukohta.

RÜNNAK ALGAB

Maikuu lõpul algas lõunarindel meie-poolne üldpealünd Põhja-Läti vabastamiseks Vene kommunistlike vägedest. Üldolukorrad parema kujutluse saamiseks esitan järgjalt „Eesti Vabadussõda 1918—1920“ II köitest lk. 114, mis ütleb: „Võlmani ja Pihkva vallutamise oli väga soodsa olukorra ka 2. diviisi parema tiiva edasitugiks Võru alt Marienburgi suunas.“

Tegevust selles piirkonnas juhtis 2. diviisi staabiülem kpt. V. Muti. Diviisi parema tiiva väegruup koosseisu kuulusid meie 2. ja 8. jalaväepolk, 1. ja 2. ratsapolk, Peipsi rannakaitse pataljon, 1. jalaväepolgu I pataljon, Sakala partisanide pataljon, 2. diviisi õpperood, Läti 1. Vol-

mari polk ja Taani rood, keda toetasid meie suurliikvigi, kitsarööpmelised soomusrongid ja soomusautod — kokku ca 4 800 täkki ja mõka, 190 kuulipildujat, 24 suurtükki, 3 kitsarööpmelist soomusrongi ja 2 soomusautot . . .

2. diviisi juhatus otsustas Marienburgi vallutamist teostada sügava, kahepoolselt haarava manöövriga . . . Pealöögi üle Scharlotenburgi (Kalnapedede) alla pidi andma 1. ratsapolk koos Sakala partisanide pataljon ja 2. diviisi õpperooduga rittmeister G. Jonsoni juhatusel . . . Pealöngi loodest, Mõniste rajoonist, kitsarööpmelise raudtee suunas, pidi teostama Läti 1. Volmari polk al.plk. J. Janson juhatusel, kelle käsutusse oli antud 1. patari, 2. kitsarööpmelist soomusrongi ja 2. ratsapolk al.pkt. R. Uritami juhatusel. Rindelt, kahe haarava löögigrupi vahel tungisid peale ülejäänud jõud kahes järjguses, ülesandega: vallutada Vana-Laitsna ja Opekalni vahelised kõrgendid ning end seal kindlustada.“

Oli üsna pikepaisteline kevadhommik maikuu 27-ndal 1919, kui kell 9 eskadronil alustasid liikumist Põhja-Läti vabastamiseks kavandatud pealöngi raames, millest kujunes Vabadussõja hilisva operatsioon — „Võru alt Jakobstadti“.

Polgu luureosade jõudes Kõrgepalu kõrgendikule, leidsid nad eest mahajäetud kaevikuid, mis olid üle külvatud viileks kollasele paberile trükitud üleskütsete võitumatusse Punaarmee ületulekuks ja igatsugu muud propaganda kirjandust. Veendumud vaenlase ootamatust taandumises, alustas 2. ratsapolk — vasaku tiivaga Kõrgepalut, paremaga Mõniste — viivitamata liikumist ja taanduda vastase jälitamist Marienburgi suunas, liikusid parema tiivaga piki Koiva kalast. Sama päeva lõuna paiku loodigi vastasega lahinguline kontakt. Polgu vasak tiiv tungis esimesel päeval üle Krabi ja Vana-Laitsna Korwenhofi (Karva) ümbrusesse, kus seal peatunud vaenlasega tekkis äge lahing. Pärast vaenlase taandumise lõõmit jäid ääri samasse kõrterisse.

Järgmisel päeval, 28-ndal mail, jätkati liikumist Marienburgi suunas ja pärast mitmeid väiksemaid kokkupõrkeid vaenlasega, jõuti hilja õhtul Valga-Marienburgi kitsarööpmelisel raudteel paiknevasse Alsviki mõisa ja raudteejaama. Saim mõisa vallutamisel ka rohkesti vange, nende hulgas ka ühe punase komissari koos oma pruudiga. Sel päeval osutas juba vaenlane lagunemise tunnuseid —

Nõukogude Liidu põhimõtteid

Rahvusvahelised kokkulepped — loomulikult. Aga kui meie ründame, on see meie siseasi.

Rahu — meie ei soovi sõda, kuid me võtame ette karistusseaduseid meie nõrgemate vastu.

Nota Bene! — Et meie rahuarmastust näidata, võtame vastu kapitulatsioon meie vaenlastelt.

Heatahtlikkus — Oleme nõus kokkuleppima rahvusvahelistel konverentsidel konfliktide ärahoidmiseks, kuid ainult tingimusel, et meie õigus jääb.

Kaks tiigrit džunglis (kommunistid omavahel) — rahu huvides oleme otsustanud koos omasugustega jahti pidada.

Gangster — Minu härrad (kapitalistid)! Kui teie kaitsete end, olen sunnitud erakordseid abinõusid teie vastu tarvitusele võtma!

vastupanu avaldasid veel vaid üksikud salgad. Vangidelt kuulsime ka, et meie ratsaväe julge rünnak nende tagalasse oli põhjustanud paanikat tekitavaid kuulusi punaväelaste hulgas.

Uue päeva, 29-nda mai varahommikul, jätkas 2. ratsapolk lahingrännakut Marienburgi ja Kragenhofi suunas, kuhu jõuti lõuna paiku. Umbes samal ajal olid Marienburgi jõudnud ka 1. polgu I pataljon koos Taani roodiga ja õhtul ka Läti 1. Volmari polk. Marienburg oli 1. ratsapolgu poolt vallutatud esimese päeva (28. mail) hilisõhtul, kuid oli ligse naaber-vaesadest ettejuumise pärast sinna pisut peatuma jäänud. Marienburgis ratsapolku vahel loodud sisse võimaldas edasivõtta retke põhjalikumalt kavandamist. Ka 2. ratsapolk jäi kuni järgmise hommikuni Marienburg-Kragenhofi piirkonda peatuma, et pisut puhata kahe ja poole päevase lahingrännaku järel ja end korraldada pärast ööd ja päeval täis lahingutegevust.

Vastase jälitamine jätkus taas 30-nda mai hommikul üle Seltenhofi ja Karlenhofi. Samal hommikul jätkas lahingrännakut ka 1. ratsapolk idapoolsemalt marsruuti mööda. Eelmainitud mõisade rajoonis oli 2. ratsapolgu järe suurem kokkupõrge vastasega, kus mõlemad pooled ka kaotsi kandsid. Vastane sunniti taanduma ja ta põgenemistee oli lausa palistatud seljakottide ja ärarehitud varustusega. Eskadronide meeskondadel oli tegemist nende korjamisega, kuid vaevanägemine tasus end hästi, sest neist leidsime kuivikuid, tavalist rukk- ja ka püü-lijale, võid jne., mis punasid läti taludest olid korjatud ja maha meigi väga vajamine. Sel päeval jõudis polk Annen-hof-Kortenhofti piirkonda. Õhtul lähedasse metsa jalutama minnes, kohtus nende ridade kirjutaja ootamata kuue punaväe ratsanikuga. Lootusetu näiv olukord lahenes siiski õnneliku: need osutusid eestlasteks, kes olid meelega punaväest maha jäänud, end metsas varjanud ja niilisi Eesti Vabariigi armeele ületuleku võimalust otsinud. Nad jäidki võitlema 2. ratsapolgu ridadesse Vabadussõja lõpuni.

Annenhof-Kortenhofti ümbrusest alustas polk edasiliiki 31. mail Alt-Schwaneburgi raudteesõlme suunas. Liikumist jätkati kahes kolonnis: 1. 2. ja klp. eskadron — Alt-Schwaneburgi raudtee üldsuunas lõunasse; 3. ja 4. eskadron 20 km haardega üle Anhofi läände ja sealt lõunasse Alte-Schwaneburgi peale. Vaenlane osutas sel päeval tugevat vastupanu, ta kaitses visalt Alt-Schwaneburgi raudteesõlmi. See kujunes vaenlasele väga raskeks, kuna Eesti ratsavägi ründas neid mitmest küljest. 1. ratsapolk vallutas Alt-Schwaneburgi samal päeval. 2. ratsapolgul sel päeval suurt edu ei olnud — edasi jõuti aeglaselt. Polk peatus hilja õhtul Blumenhof-Anhofi üldjoonel, kus öö veedeti.

Järgmisel päeval, 1. juunil, alustas 2. ratsapolk rännakut endises suunas, kuid keskpäeva paiku tugevnes vaenlase vastupanu niivõrd, et vaid mõned km kesk-päeval edasi jõuti. Taanduva vastase järelkaitses üksused olid endid teede kõrvale kõrgendikele kindlustanud ja sissekaevunud ning hoidsid polgu üksused pidevalt kuulipilduja ja isegi kahurväe tule all. Sel viisil võimaldasid nad oma vägedele segamatult taandumist, ning aeglustades meie edasi jõudmist, samuti väsitades meeskonda ja hobuseid. Selline oli niisil olukord, mille pärast 2. ratsapolk jõudis alles 2-sel juunil Alt-Schwaneburgi.

(Järgneb järgmises nr.-s.)

BALTI VABADUSPÄEV AMEERIKAS

Balti Vabadusliidu Ameerikas ettevõtte kuulutas president Ronald Reagan 14-nda juuni Balti Vabaduspäevaks.

Balti Vabadusliit Ameerikas ettevõtte kuulutas president R. Reagan 14. juuni Balti Vabaduspäevaks.

Balti Vabaduspäeva resolutsioon läks läbi Ühendriikide Esindajatekojas 14. 06. 1982 ühehäälselt ning president Ronald Reagan kirjutas alla rahva seadusele Public Law 97 196. See seadus toob maailma fookusesse Balti riikide illegaalse okupeerimise ja sadade tuhanded siitlase eestlaste, lätlaste, leedulaste saatuse, kes vägivallalt ja brutaalset kiiduditi Siberi orjalaagritesse.

Loomulik, et sellist seadust läbi viia Ühendriikide Esindajatekojas, pidi selleks palju eeltööd tegema. Selleks raskendas Balti Ameerika Vabadusliit kõik oma jõu koos Hannaford PR firmaga, kiilastades National Security Councili ja International Communication Agencyt. Võeti kontakt ka Välisministeeriumi ja Valge Maja ning LRO USA esindaja — Jean Kirkpatrickuga. Kõikidest Ameerika riiklikest asutistest saadi pooldav seisukoht Balti Vabaduspäeva loomiseks.

Hannafordi firma esindaja Leslie Dutton viibis mitmel korral Washingtonis, kus ta juhatas eeltööd. Et seadust läbi viia, oli vajalik 35 käendajat Ühendriikide Senatist ja 218 käendajat Esindajatekojas, mida ka saadi. Kaasa löid selle töö juures ka Lihuanian American Community ja Latvian American Association'i esimeestega.

Siinjuures peab aga nentima, et resolutsiooniga keeldusid ühinevad senator Teddy Kennedy ja Alan Cranston Kaliforniast.

Eestlastest töötasid innukalt Avo Piirsiid, Viivi Piirsiid ja Heino Numburg. Veel võisid suure koormusega osa eeltöödest Los Angeles'i Eesti Seltsi esimees Bernhard Nurmnen ja Eesti Republikaani Seltsi esimees Aino Lauri. San Francisco ERKU peavolinik Heino Jõgis, San Francisco Eesti Võitlejate Ühingu

esimees Uno Veidemann, Leo Keenberg, Kaljo Popp, Henn Rebane, Heiki Parts ja palju teisi.

Avaldatud presidendi proklamatsioon kõlab järgmiselt:

„Ledu, Läti ja Eesti kaotasid oma iseseisvuse, kuna Nõukogude Liit ja Natsi Saksaama tegid omavahel korraldiku lepingu, kus Hitler andis Stalinile kolm Balti Vabariiki kingiks ja sai vastutasuks vabad käed hävitada Poola ja kindlustada idarinde, et Hitleril oleks võimalik alustada sõda lääne demokraatlike riikide vastu. Selle tulemusena sajad tuhanded baltlased kiiduditi Nõukogude Liitu, kus paljud surid vangilaagrites ja sunniti. 14. juuni oli tume päev, kus baltlased kaotasid oma kodud ja töökohad ning kodumaad. Täna, mõned, kes pääsesid massilisest kiiduditusest Nõukogude Liidust kodanikuks. Nende soov paremaks tulevikuks Eesti, Läti ja Leedule on toonud uue tähenduse meile ja meie soovile, et vabadus oleks kõigile inimestele. Ühendriigid pole kunagi 41 aasta jooksul tunnustanud vägivallast Balti riikide okupeerimist Nõukogude Liidu poolt.“

Meie riik pühendab ennast idealismile ja soovib, et kõikidel inimestel on õigus inimõigustele ja vabadusele ning täna erakordsel päeval meie loodame, et vabadus saab ka osaks julgetele inimestele Eestis, Lätis ja Leedus.

Ühendriikide Esindajatekoda on andnud autoriteetide resolutsiooni S.J. 201 kaudu ja soovinud, et Ühendriikide president proklameerib 14. juuni 1982 Balti Vabaduspäevaks. Ma soovin, et Ühendriikide kodanikud toetavad, usuvad ja loodavad, et Läti, Leedu ja Eesti kodanikud saavad kord rahulikult viisil tagasi demokraatlikku korda ja saavad ise valida omale riigikorra.“

Tunnustajate juuresolekul ma kirjutan alla seadusele 14. juunil 1982. aastal ja Ühendriikide 206. aastal.“

Ronald Reagan

REETURKINDRAL SURI

Tallinnas on surnud erukindralmajor Pichard Tomberg ja maetud sõjaväelisele auavaldustega Metsakalmistule.

Järelihtuities tuletat meelde, et „maatamehe“ poeg Sallast, Virumaalt on Vilno sõjakoolis saanud tsariaarmee ohvitseriks ja „pärast nõukogude võimu kehtestamist Eestis 1940“ astunud Punaarmee, kus ta oli laskurdiviisi komandöriks ja hiljem Punaarmee kindralstaabi akadeemia lõpetanult Frunze sõjaväeakadeemia õppejõud. Pärast pensioneerimist sõjaväest oli ta Tallinnas Kolhoosidevahelise ehitusorganisatsiooni kaadrite ülemaks ja üks „Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Ühingu“ asutajaid ja eimesi juhatusliikmeid (selles ülesandes käis ta Stockholmis kontakte loomas).

Richard Tomberg tegi kiiret karjääri Eesti Vabariigi armee ja oli üks nooremaid kindralaid lennuväe ülemena.

Kui Eesti sõjavägi liideti Punaarmee-

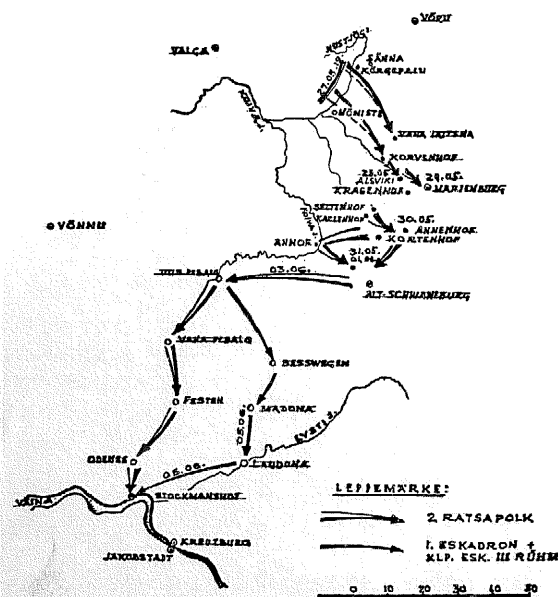
ga, õnnestus tal jääda „vee peale“ ka siis ja teha oma karjääri. Sõja lõpul, 1944, vangistas NKVD Tombergi, kes Moskvas tänaval oli juhuslikult kokku puutunud oma britlasest õpingukaaslasega, kes oli niilud Briti sõjaväeliseks atasheeks Moskvas. Sellest piisast, et saada spiooniks tembelatud, Oma eestlasest kaasvangevile oli ta maininud, et teda olid ülekuulamisest tooresti pektud.

Tomberg vabanes Hrushtshovi amnestia läbi aastal 1956. Temast sai niilud nn. VEKSA tegelane, nagu võimud olid seda määranud.

Eesti kõrgematest ohvitseridest, kellel õnnestus end vee peal hoida Punaarmees, oli veel kolonel Lukas, kes oli eesti laskurkorpuses kindral Pärna staabiülemaks sõja lõpul, kolonel Mullas, kes tõusis diviisiliikumaks ja kindraliks ning juhtival kohal oli ka kolonel Tossi. Luka ja Tossi teenisid „suures isamaasõjas“ tasuta hiljem Luka ja Tossi vangilaagris, kusjuures esimene neist pealegi hukati ning hiljem posthuumselt rehabiliteeriti.

PRESIDENT K. PATS HIIMUMAAL. Põllumajandusnõugetl Putkaste aastal 1938. Kärda linnaape Post annab presidendile mälestuseks albumi Hiiumaa vaadetele.

VÖRU ALT RATSAPOLGUGA STOCKMANNHOFT-VÄINA KALDALE

Kpt. ALEKS KURGVEL, KS dipl., † In Memoriam

16. juulil s.a. suri New Yorgis eesti sõjameeste ringkonnas hästi tuntud kapten Aleks Kurgvel. Tema matustetalitus toimus 22. juulil New Yorgis Lexingtoni Avenue eesti kirikus, kus teenisid praost R. Kiviranna ja abipraost V. Kopperman. Leinateenistust kaunistas lauluga New Yorgi Eesti Meeskoor, mille aktiivliikmeks oli kadunu olnud pikki aastaid. Püüdsid juures olid auvalves New Yorgi Eesti Ohvitseride Kogu liikmed, samuti N.Y.E. Meeskoori ning E. Vabadusvõitlejate Ühingu lipud. Lahkumise ühes esimesena järelihtide peakonsul E. Jaakson, kellele järgnesid keskorganisatsioonid, ohvitseride kogud, vabadusvõitlejate ühingud ja meeskoor jt.

Aleks Kurgvel sündis 13. septembril 1904 Kurressaare, kus sai ka alg- ja keskkooli, lõpetades 1923 Saaremaa Ühisgümnaasiumi, mille järele astus E.V. Sõjakooli. Aastal 1926 lõpetas ta E.V. Sõjakooli Tehnilises Osakonnas Inseneriäri klassi ja ülenud nooremleitnandiks. Teenis seejärel Tallinna Siidipataljonis ja hiljem Narva I Diviis. 1929. aastal ülenud ta leitnandiks ning samas astus võitlusüksuste sooritamiseks E.V. Kõrgemasse Sõjakooli, millel kursuse lõpetas a. 1931 KS dipl. ohvitseri-kraadiga.

Seejärel teenis A. Kurgvel I Div. staabis Rakveres. 1934. a. määrati Sv. Staabi II osakonda ja ülenud kapteniks. Teenis hiljem sama osakonna A jaoskonnas ülemana, kuni 1939. aastani, millal oli otsustatud saata kapten Kurgvel Saksa Kindralstaabi Akadeemiasse, mis aga Teise maailmasõja puhkemise tõttu lühtus Eestis võimu haaranud punasele elemendile oli kpt. Kurgvel koostöös lõhkumatu ja ta vallandati kohalt, saades sealjuures ühekuulise puhkuse. Seda kasutas kpt. Kurgvel ja põgenes koos perega Saksamaale, kus peagi oli rakendatud kommunistivastasesse võitlusesse.

Kapten A. Kurgvel saadeti Soome, kus ta võitis osa „Erna“ salga väljaõppes raadio-ohvitserina ja tegi kaasa „Erna“ salga sõjakäigu. Ta määrati seejärel Eesti Kindralinspektori ja Omakaitse ülemale poold eesti sideohvitseriks Saksa Armeeahtelung „Narva“ ja 18. Armees juurde, kus alati püüdis leida soodustusi ja kaitset eestlaskonnale põgenemisel juba pealetungivate punahõrde eest.

Kpt. A. Kurgvel lahkus Tallinnast 22. septembril 1944 viimase konvoiga Saksamaale. Sõja lõppedes viibis ta mõnda aega Inglise vastulüüsi uurimiste all, mille järele omandas täieliku DP-staatus ja töötas põgenikelaagrites bürojuhatajana. Aastal 1950 võeti ta tööle Ameerika sõjaväe juurde, algul Münchenis, hiljem sealt (1953) ületooduna Washingtonis (D.C.), kus töötas kuni puhkepalgalet minekuni 70-aastaseks saades.

Peale Kotkaristi (IV aste) omas kpt. Kurgvel rohkel arvul välisriikide aumärke ja sõjateenete riste.

Eesti Ohvitseride Keskkogu Ameerikas esimehena organiseeris ja juhtis Eestlaste Auruamatu materjalide kogumist ja raamatute koostamist. See Auruamatu oma ligi 15 000 nimega on kujunenud üheks suuremaks mälestussambaks Teise maailmasõja võitlustes Eesti eest langenud sõjameestele, kommunistliku võimu poolt hukatud või orjalaagris surunud kaasmaalastele ning kommunisti eest põgenemisel hukkunutele. See suurteos on ühtlasi hoiatavaks tuletoorniks kogu vabale maailmale, tõendades kommunistliku võimu hävitusiha kõigi teistimõtlejate vastu.

Omaksetest jäid leinama abikaasa Salme ning pojad Jaan ja Rein perekondadega.

Sinu võitlus eestluse ja vabaduse eest jääb igavesti püsima eesti rahva ajalukku. Puhka rahu, väsimud võitleja!

Herbert Puupill

JOHANNES SÄGI 80-AASTANE

Juubelisünnipäeva pidas juubilar 24. juulil oma kodus Royal Beach'is, Simcoe järv ääres rannas, kuhu oli tulnud teda tervitama ja õnnitlema üle poole sajaga sõbra. Endised aate- ja võitluskaaslasel abikaasade-ga. Samuti oli saanud paljudelt organisatsioonidelt kirja teel õnnitlusi, alates auepikonul Ilmar Heinsoo ja Kesknõukogu esimehena. Tervitusõnnavõtte võtsid pidulauas võitlejate, jähi- ja kalameeste ning aiandusklubi esindajad ja sõbrad ligidalt ja kaugel. Pojapojad mängisid meeleolumusikalt piduliste ja juubilarile, kes istusid õunapuu alla kaetud pidulaudades.

Nüüd aga mõni rida põgusaks ülevaateks juubilaril elukäigust. Sünnikohaks oli Kodivere vald Tartumaa, kus ta sai oma alghariduse. Edaspidine hariduskäik viis teda Õhtugümnaasiumisse ja Õpetajate Seminaris Tartus. Isicõppimise järjekindlalt harrastus on jäänud temale ka veel praegugi endistamõisteks eluvormiks. Elukutsel diplomeeritud veterinaar-veisker, kes vastavate kursuste lõpetamisel ja kutsealaste kogemuste oskustliku rakendamise puhul edutati mitmel korral veteraari kohusetähtsaks.

Juba koolipoisina võitis juubilar osa Vabadussõjast Kaitseliidu koosseisus ja küpses meheks võitlemisel raskes käes kommunistide vastu. Määrati hiljem oma elukutselisele erialale ja ülenud veterinaar-ohvitseriks. Põgenes pärast rinde kokkuvõtmist väikeses kalapaadis Soome, sealt edasi Rootsi ning maandumis lõpuks aastal 1950 Torontos.

Juubilar kuulub ühte huvitavasse sugupõlve, kes täie teadlikkusega võib tajuda meie maa ja rahva ajalooliste sündmuste käiku — iseseisvuse kaalvõitlust ja selle taas kaotamist Peipsi-taguse suure imperialistlikule lohele.

(järgneb pöördele)

HEAD SUVEPUHKUST KÕIKIDELE KAASVÕITLEJATELE SOOVIB

AJALEHT „VÕITLEJA“ PERE

poeg, *24.05.1915.)
MÄGI, —, Tallinnast, ühest riideärist. Venemaal nähtud tagavarapõlgus. Ka kaks venda MÄGI, —, Tallinnast, Venemaal rindel nähtud.
MÄGI, —, vanem OK-mees, oli 1947. a. Vasalemma laagris, olles saanud 10-aastase karistuse.
MÄGI, —, põllumees. Oli Vorkutas, Sangorodok kaevanduses #6 juures.
MÄGI, Aleksander, Mustjala valla Järise küla Uuemaa talust. Vangistati 1945. a. ja mõisteti sunnitoole. Oli 50-aastane.
MÄGI, Aleksander, Saaremaalt Torgu vallast. Mobiliseeritud punaste poolt 1941. a.
MÄGI, Aleksander, lihunik Kuressaarest. Venemaal rindel nähtud.
MÄGI, Aleksander Tallinnast. Venemaal rindel nähtud.
MÄGI, Alfred Tallinnast. Venemaal rindel nähtud 20.12.1942. a.
MÄGI, Bernhard, Rakverest. Venemaal järglase nähtud.
MÄGI, Bruno, 21-aastane põllumees Sõrgavere vallast. Kadus aprillikuul 1941.
MÄGI, Edgar, umbes 52-aastane. Töötas büroos insenerina, 4. Gor. laagris.
MÄGI, Eduard, Feodori poeg. Tartu vanglast Venemaale viidud 02.07.41.
MÄGI, Eduard, Saaremaalt. Venemaal rindel nähtud.
MÄGI, Hans, Karula valla Nutu talust. Kuidatut koos naise ja kahe pojaga. (Küüdit. nim. on: Hans Hanse poeg, *19.05.1876, Pauline, *29.09.1883, ning Arnold Hansu poeg.) Hans suri Siberis.
MÄGI, Henn, Aleksandri poeg, Muhu saarelt. Venemaal rindel nähtud.
MÄGI, Jaan, Märdi poeg. Tartu vanglast Venemaale viidud 02.07.41. (Kas Tartu linna 9. algkooli õpetaja? Vt. lk. 308.)
MÄGI, Jaakob, Jaani poeg. Tartu vanglast Venemaale viidud 02.07.41.
MÄGI, Johannes, Saaremaalt, Valjala vallast. Venemaal rindel nähtud Alekseikovo, Velikije Luki lähedal.
MÄGI, Johannes, Saaremaalt Mustjala vallast, Järise küla Uuemaa talust. Vangistatud 1945. a. ja mõisteti sunnitoole. Oli 45-aastane.
MÄGI, Johannes, Priidu poeg. Kaupmees Saaremaalt Torgu vallast. Kuidatiti 1941. a. (Küüdit. nim. on:

MUUGA, —, põllunduskonsulent. Oli septembris 1942 Sherbakulis.

MUUGA, —, kooliõpilane Võrust. Oli 1946—47 Tallinnas Patari vanglas olles organiseerinud „Sini-must-valge“ Võru poistest.

MUUGA, Arnold, end. Võru abilinnapea ja ärimees. Kuidatiti 1941. a. (Küüdit. nim. on: Arnold-Julius Jaani poeg, *11.11.1887, tema lapsed: Endel, *23.01.1934, Ivi, *06.11.1936 ja abikaasa Hilda, *14.07.1901.)

MUUL, Valdur, Vassili poeg Tallinnast. Nähtud Venemaal, Sherbakulis.

MUULI, Johannes, Peetri poeg, Tartu vanglast Venemaale viidud 02.07.41.

MUULI, Peeter, talupidaja Tartu valla Koidu talus, 51-aastane. Mõrvatud punasõdurite poolt 1941. a. juulil alguses. Maeti heinamaa kraavi mõnetollise kätte alla, jättes jalad mulla alt välja Tema kaks alaealist poega 13 ja 15-aastased, vangistati paar päeva pärast isa mõrvamist GPU poolt.

MUULI, Vambola, Peetri poeg, Tartu vanglast Venemaale viidud 02.07.41.

MÕISA, Leo, metsavahi poeg Jõgevastes, Valgamaal. Mõrvati punaste poolt oma kodus 1944. a. sügisel või 1945. aastal.

MÕISSAAR, —, Tallinnast. Oli oktoobris 1942 Kolonnas, hiljem rindel. Ka Valdemar MÕISSAAR, pole kindel, et on sama isik, on Venemaal nähtud.

MÖTLEP, —, Saaremaalt, Valjala vallast. Venemaal nähtud rindel sanitarina.

MÖTLEP, —, Saaremaalt, Pihtla vallast. Venemaal rindel nähtud.

MÖTLEP, Herman, Saaremaalt, Pärsuma valla Ratla külast. Oli detsembris 1942 lahingus Alekseikovas, Velikije Luki juures.

MÖTLIK, —, n.ltn. Viidi 21. faskurpõlguga Venemaale.

MÖTLIK, August, v. seersant 10. Üksikpataljonist, *1903 Saaremaal, Vangistati Petseni laagris 14.06.41. Saa-tus teadmata. (Kas võiks olla eespool toodud n.ltn. Mõtlit?)

MÖTLIK, Erich, ujuja Tallinnast. Venemaal nähtud Sherbakulis suvel 1942.

MÖTLIK, Ralf, autojuht-omanik Tallinnast. Venemaal nähtud Sakomskis (Zakamenskis?).

„Lgp. LUGEJA, kui leiad vigu või oskad täiendada neil lehekülgedel olevaid andmeid, või kui on andmeid isikute kohta, kellede nimed pole veel avaldatud, saada need andmed Eesti Ohvitseride Keskkogule USA-s, New Yorgi Eesti Maja aadressil: EOKK, Estonian House, 243 East 34th Street, New York, N.Y. 10016.“

MÄNDVERE, —, res.kpt. Oli Venemaal Kamõshlovo juhatajaks laagri toidulaos. Vahistati aprillis 1942. a. MÄNDVERE, Evald, Haapsalu algkooli õpetaja. Hüüti talvaelist Villuks. Mobiliseeriti punaste poolt 1941. a. MÄNGEL, Alfred, Juhani poeg, 23-aastane. Punaste mobiliseerituna suri sõja ajal Siberis.

MÄNNI, Karl, kol.ltn., K.S. diplom, viimati Scouts Üksikpataljoni ülem, 21. Laskurpõlgus Venemaale viidud. MÄNNI, Vladimir, Pärnust. Venemaal nähtud Sherbakulis septembris 1942.

MÄNNIK, —, veebel Eesti Leegioni (või brigaadi) ratsarühmas. Langes 1943. a.

MÄNNIK, —, Tallinnast, kalakaupmees. Vangistatuna Komi ASSR vangilaagris #1. Oli Kottlova (Kotlase?) NKVD vanglas.

MÄNNIK, —, Sv. ametnik. Venemaal nähtud Samarkandis, Lääne-Turkistanis.

MÄNNIK, —, kirjanik Tartust. Oli Venemaal vanglas raskesti haigena.

MÄNNIK, —, endine mereväelane. Oli Venemaal Eesti diviisis.

MÄNNIK, —, kapten. Oli 917. Polgu laekahoidja.

MÄNNIK, August, ohvitser Sõjakooli 1. rahuaegsest lennust. Lasti punaste agentide poolt maha Petsenis 1922. a. või 1923. a.

MÄNNIK, Dimitri, Saaremaalt Leisi vallast. Punaste poolt mobiliseeritud 1941. a.

MÄNNIK, Edgar, Tallinnast. Venemaal, Krasnoborskis nähtud sügisel 1941. a.

MÄNNIK, Elmar. Punaste poolt mobiliseerituna hukkus Venemaal viimisel a/l „Naissarega“ koos.

MÄNNIK, Erika, Naiskodukaitse esinaine Olustveres. Kuidatiti 1941. aastal. (Küüdit. nim. on: Erika Jüri tütar, *01.04.1894, [Oskar], ja abikaasa Villem, *30.04.1885.)

MÄNNIK, Peeter, *05.02.14. Punaste poolt mõrvatud 26.07.1941. a.

MÄNNIK, Villem, Olustvere Põllutöökooli direktor, agroom. Kuidatiti 1941. a. Abikaasa Erika, keda küüditajad kätte ei saanud, läks vabatahtlikult järele, et abistada haiglast abikaasat. Nad olid harukordseid kokku saanud ja kavatsesid jääda veel Obi jõelaevai põhja poole sõites.

*02.02.09.)

MÄGI, Jüri, Küti vallast, Injust. Mõrvatud punaste poolt Rakveres 11.01.1919. a.

MÄGI, Kalju, grenader 20. Diviisist. Suri Saksamaal 20.10.1946 Huntloosi haiglas idarindel saadud terviserikete tagajärjel. Oli sündinud 11.02.27.

MÄGI, Karl, Virumaalt. Venemaal nähtud tagavarapõlgus. MÄGI, Konstantin, Saaremaalt Torgu vallast. Mobiliseeriti punaste poolt 1941. a.

MÄGI, Mihkel, kaupmees Tallinnast. Venemaal vanglas nähtud.

MÄGI, Nikolai, Saaremaalt. Venemaal Sherbakulis nähtud septembris 1942.

MÄGI, Oskar, Tallinnast. Venemaal rindel nähtud 20.12.1942. a.

MÄGI, Oskar, Saaremaalt Leisi vallast. Mobiliseeritud punaste poolt 1941. a.

MÄGI'd, Oskar Mägi vend ja ta lallepoeg Tartumaalt, Saare valla Vasseevere külast. Olid Uuralis sunnitoel. (Teade 1948. a.)

MÄGI, Paul, kaupmees Pelterist. Oli Sevural laagris 556 ehitusbrigadiiri abi, hiljem saunamees. (1941. a. küüdit. nim. on: Paul Andrese p., *24.02.1891. Kas oli kaubamaja „Paul Mägi ja Ernst Nassar“ kaas-omanik, kes enne 1967. a. lagasi pääses?)

MÄGI, Paul, Türi Paberivabriku vanem meister ning KL Türi tehnilise kompanii pealiku abi. Kuidatiti koos perega. (Küüdit. nim. ei ole ühtegi Mägi-nimelist Türit.)

MÄGI, Peeter, kalur Saaremaalt, Torgu vallast. Torgust 29.09.44 paadiga põgenemisel hukkunud, või tabatuna Siberisse viidud.

MÄGI, Priidu, Liisu poeg. Kuidatitud 1941. a. Põide vallast Oli asundusest koos perega. Oli Venemaal Ki-rov piirkonnas raudteetrammi ehitustööl. (Ei ole 41. a. küüdit. nim.)

MÄGI, Rein, Loksalt. Põgenes Venemaal tööpataljonist. Tabati ja määrati Kotlase vangilaagrisse.

MÄGI, Rudolf, sõdur ühes 20. Diviisi tankitõrje kompaniis. Sündinud Saaremaal Torgu valla Mõntu külas. Mobiliseeriti 1943. a. Haavatud Narva rindel Mere-külas, veebruaris 1944. Surmud haavadesse haavatu-teroguse teel Saksamaale.

MÄGI, Siim, Virumaalt, kas Mõntal või Kundast. Punaste

TELLIMISE KUPONG:

„Võitleja“, Estonian House,
958 Broadview Ave., Toronto, Ont.
M4K 2R6, Canada

☐ Soovin toetada „Võitlejat“ osatähe ostmisega
\$..... väärtuses (õhupost + \$5.00 Kanada rahas).
☐ Soovin tellida „Võitlejat“ aastaks (Aastatellimine
\$20.00, + õhupost \$5.00 Kanada rahas).

Nimi:

Address:

MÖTTUS, Arseni, Heinaste Apostli Õigeusu Koguduse
preester. Suri 1921/22 Moskvast, Butörka või Lub-
janka vanglas.

MÖTTUS, Georg, Tallinnast, a/s „Motorist“. Venemaal
nähtud Sherbakulis septembris 1942.

MÖTTUS, Hans, dr. endine Ratsarügemendi arst. Ühe
Sidepataljoni arstina Venemaal viiduna suri kõhu-
tõrjusse ja maeti Kamõshiovis.

MÖTTUS, Hugo, kapten, viimati Sv.Staabi II Osakonnas.
Saatus teadmata.

MÖTTUS, Jaan, Surnud Siberis. (Teade saadud märtsis
1956.)

MÖTTUS, Juhan. Suri vangilaagris Põhja-Venemaal.

(Teade saadud märtsis 1956.)

MÖTTUS, Theodor, major Sõjakoolis, Tallinnas. *1896
Heinastes, preester Arseni Möttuse poeg. Vangista-
tud 1941. a. Oli Tartu vanglast Venemaal viidud
02.07.1941.

MÖTUS, —, kaugesõidukapten. Oli Kirovi oblastis Sine-
gorje lähedal metsa- ja kraavitööl.

MÖTUS, —, ärimees Tallinnast. Oli 1947. a. Vasalemma
laagris, kümneks aastaks sunnitud töle mõistetuna —
Saksa okupatsiooniaegse tegevuse pärast. Oli 45-
aastane.

MÖTUS, Linda, 17-aastane põllutöölaine Võrumaal, Varstu
vallas. Mõrvatud hävituspataljoni poolt Võsu talu
karjamaal 10.07.1941.

MÖÖK, Karl, Aleksandri poeg. Venemaal rindel nähtud.
MÄE Eduard — Märjamaa valla Loodna küla Mäe talust.
Küüditati koos abikaasaga 1941. aastal. Sündinud
arvatavasti 1907. (Kes teab perekonnanime?)

MÄE, Johannes, Tallinnast, „Kave“ vabrikust. Venemaal
rindel nähtud.

MÄE, Johannes, Nabala vallast, kutsealune. Venemaal
rindel haavatud.

MÄE, Johannes, Narvast. Venemaal nähtud teel rindele.
MÄEBERG, —, Tallinnast, ETK kauplusest. Oli 1942. a.
suvel Sherbakulis haiglas, hiljem rindel.

MÄEBERG, Erich, Tallinnast. Oli 1942. a. septembris
Sherbakulis. (Kas võib olla samane eelmainituga?)

MÄEMURD, Jaan, Tallinnast. Oli autojuhinä Sõjakasiks.
MÄEORG, —, Saaremaalit Kärla vallast. Venemaal rin-
del nähtud.

MÄEORG, Arnold, Saaremaalit. Venemaal nähtud. (Kas

võib olla samane eelmainituga?)

MÄEORG, Ernst (end. Berg), *1911 Tallinnas. Mootor-
paadi omanik. Küüditati 13.06.41. (Ei ole küüdit. ni-
mistus.)

MÄEORG, Oskar (end. Berg), *1909 Tallinnas, eelinenu
vend. Oli kino „Gloria“ operator. Küüditati õel vas-
tu 13.06.41. (Ei ole küüdit. nimistus.)

MÄEOTS, Artur, grenader 20. Diviis. Ametnik Tallinna
Schehli pangas. Kadunuks läänud 18./19.03.1945,
diviisi väljatulekul Neisse-Grottau kotist. Oli staa-
bikirjutaja.

MÄEOTS, Bernhard, Kihelkonna vallast, *1916. Kadu-
nud. (Küüditatute nimistus on: Bernhard-Voldemar,
Sandri poeg, *19.06.16.) Telstel andmetel oli ees-
nimi Voldemar, *1917. a., mõlemad on märgitud kui
punaste poolt mobiliseeritud.

MÄEPEA, Arved, Iru vallast. Venemaal nähtud tagavara-
polgus.

MÄEPEA, Robert, Iru vallast. Venemaal nähtud rindel.

MÄEPERE, Erich, res.ohv., *1911 Raplas. Punaste poolt
mobiliseerituna 1941. a. kadunud.

MÄEPERE, Otilie, Küüditatud, surnud Siberis. (Teade a.
1957.) Üks poeg veel Siberis, teine Venemaal, tead-
matuses.

MÄEPÄRG, Villem, Ühispaniga ametnik Narva-Jõesuust.
Küüditati 1941. a. koos naise ja tütreaga. (Küüdit. ni-
mistus on: Mäepere, Villem-Arnold, Ado p., *16.04.
1901, Alma, Eduardi tütar, *1902, ja Milvi, Villemi
tütar, *12.04.30.)

MÄESALU, Karl (endine Bergmann). Kaupmees Võru-
maal Kõlleste vallas ja KL Kõlleste komp. pealikud.
Vangistatud GPU poolt.

MÄESEPP, Oskar, Gustavi poeg. Tartu vanglast Vene-
maale viidud 02.07.1941.

MÄESILD, Hugo, Rannu vallast. Oli veebruaris 1942 Ar-
hangelskis, tööpataljonis 1110.

MÄGAR, Salme, umbes 35-aastane taluperenaine Viru-
maalt, metsavendade abistaja. Päril Petseri vallast.
(?) Vangistatud ühe vene sõduri poolt. Surnud.

MÄGER, —, Abja raudteejaama ülem. Hüppas välja küü-
ditatute rongist ja sai surma 1941. a.

MÄGI, —, Karula valla Igaste talust. Küüditatud 1941. a.
koos õega. (Küüdit. nim. on: Hans Magnuse poeg,
*19.05.1876, Pauline, *29.09.1883 ja Arnold Hansu

AUGUST J. KALA †

24. juulil 1982 lahkus meie keskelt raske hai-
guse järel senine „Võitleja“ tegevtoimetaja, ksv. A.
J. Kala. Tema siirdumise eesvanemate hingede
juurde manalasse, oleme kaotanud ühe tulihingelise
vabadusvõitleja ja isamaalase. Ehkki August Kala
oma valitud elukute tõttu ei võtnud osa otsestest
rindevõitlustest, tegi ta oma tööga, korraldusvõimena
kodumaa ning hiljem kirjamehena välismaal, väga-
gi hinnalise panuse meie vabadusvõitlusele kodumaa
vabastamiseks vihatud võõrast võimust.

August Kala siirdis taluperemehe pojana Kast-
re-Võnnu vallas Tartumaa 31. juulil 1905. aastal.
Alghariduse sai ta Võnnu kihelkonnakoolis, lõpetas
sellejärel Tartu õhtugümnaasiumi, et siis siir-
duda politseiteenistusse. Edasipüüdnuna meheena ei jää-
nud ta rahule oma keskharidusega, ning hakkas töö
kõrval õppima Tartu ülikoolis õigusteadust, lõpetades
selle teaduskonna 1936. aastal.

Sõjalise kasvatusel omandas August Kala Tartu
Ratsarügemendis. Kui meie riigireeturi, kommunisti
püüdis 1. detsembril 1924 Eesti riigikorda ku-
kutada, astus A. Kala kohelell elukutsutut Kaitse-
liitu, kus oma kohusetunde ja abivalmidusega tõusis
peatset laskurpealikuks.

Meie kodumaa okupantide poolt vallandati ta
politseiteenistusest kui aus, kohusetruu politseinik ja
suur isamaalane. Teda ihvards nagu kõiki isamaa-
laasi, vangistamine punaste poolt. Sellest suutis ta
pääseda varjumisega. Kui aga 1941. a., pärast
aastat kestnud terrorit, vaenlane põgenes kabusihumus
saksa tankide ja relvade eest, aus August Kala taas
oma ametikohale korraatseks ja seaduste täide-
saatjaks.

Kui aga meie vaenlane, tänu läänierikide abile,
uuesti tungis meie maale, õhnestus tal 1944. a. suur-
te raskustega väikeses paadis jõuda Rootsi randa.

Rootsis töötas August Kala Uppsala ülikooli
juures uurimistöödel. Siäl ta pani tallele nii mõndagi,
millest tal hiljem elus kasu oli.

1950. a. asus August Kala ümber Kanadasse,
kus rajas omale uue kodu Torontosse. Siin töötas ta
mitme firma juures, kuni pensionile siirdus.

Tema suur töö aga, mida eestlaskond hindab,
oli tema seltskondlik ja vabadusvõitluslik panus. Ta
on olnud Eesti Maja esimeheks Torontos, Toronto
Eesti Võitlejate Ühingu esimeheks, kohapäälse Eesti
Seltsi abiesimeheks, kuulus 1954. a. saadik Kanada
Eestlaste Kesknõukokku ning viimasel kaks aastat
olnud Eesti sõjameeste häälekandja „Võitleja“ tegev-
toimetajaks.

Olles tegevuses meie rahva seltskondlikes ja
rahvuslikes üritustes, on tal ka jatkunud aega meie
vabadusvõitluslike kirjutisteks kohalikes ingliskeel-
setes ajalehtedes, kus nii mitmedki tema artiklist on
ilmunud.

Oma kindla, kõikumatu ja ausa hoiakuga või-
tis ta paljude eestlaste lugupidamise. Kus aga abi
oli vaja eesti ettevõtetes, ei keeldunud August Kala
oma nõu andmist või appi tõttamast. Tema töö hin-
damist tõendab kujukalt asjaolu, et teda on alati ta-
gasi valitud Kanada Eestlaste Kesknõukokku, olles
selles organisatsioonis 28-st aastast 10 aastat selle
juhtivale komisjonile esimeheks. Oma panuse eest nii
kodumaa kui ka välismaal, on teda vääristatud Sõ-
jateenistusega, Kaitseväe teenetega, Tuletoor-
je kuldteenetärgiga, Allveelaevastiku teenetärgi-
ga, E.P.A. kuldteenetärgiga, Kanada Eestlaste
Kesknõukogu Teenetärgiga, Eesti Võitlejate Kuld-
teenetärgiga ja Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitle-
jate Keskuse Teenetärgiga.

Akadeemiliselt kuulus kadunu korp! Ugalasse.

Tema surmaga on eestlaste lugupidamise. Kus aga meie
vabadusvõitluseks, kaotanud ühe õiglasema ja tu-
lihingelise rahvusaaslast, kes piinendas kogu
oma elu viimase poole Eesti taasvabastamiseks oku-
pantide ja õigusliku korra taastamiseks kodumaa.

Andku Jumal temale rahulikkust puhkamist võg-
ramaa pinnal! Tema on jätnud oma nime eestlaste
võitluste ajalooramatu lehekülgedele.

A. Jurs

(Algus eelmisel küljel — Joh. Sägi 80)

Tööks, hoolsus ja edasipüüdlikkus ning tahte-
kindlus enesetäiendamiseks ja -leimiseks viisid ta
huvide mitmetele aladele. Ta osales noorsoo organi-
satsioonides ja saavutas häid tulemusi maakondlikus
ulatuses kergejõustikus ja laskespori alal. Avara ja
analüüsiva pilguga jälgis ta kohalike eluvaldusi ja
avaldas sellekohaseid kirjutusi ajalehtedes. Visuaal-
seks nägemiseks tehtud võitluste võit alati naudiva
oma ilumele ja fototehnilise täiuse poolest.
Neid avaldati ka sageli üleriiklikke ajakirjades ja
lehtedes.

Nende väliste olukordade taust ja eluvarumuse
salvestatud kogemused on vorminud ja kujundanud
tema vaimse mina. Tema hingel mõtestab kristlik
elufilosoofia ja ta südametunnistuseks on rahvuslik
eestlus.

Johannes Sägi on maapäigaluses olnud mitmete
eesti organisatsioonide asutaja-luige, olnud neis juht-
ivate tegi ja võtab veel praegugi erksalt osa nen-
de tegevusest. On eesti ajalehtede reporte-
riks-fotograafiks, kirjutab populaarteaduslikke ar-
tikleid loodusest ja jäädvustab sündmusi fototaleides.
Oma ilumele harrastamiseks ta kasvatab koduaia
eksootilisi lilli ja linde. Lilled rõõmus värvirikkus
ja lindude muretu sõdistamine sisendab talle rahul-
dust ja imetlust Looja tarkusest, kes ka temale on
andnud õnnistuseks pika ea, võitlustahte oma maa-
pealseks hüvanguks ja säilitanud temas noorusliku
tervise ja reipuse.

Harald Teder

734

735

poolt Rakveres mõrvatud 11.01.1919. a.
MÄGI, Valentin Saaremaalt Valjalast, *01.02.24. Saksa
asutus otsis langenu omakseid. (Teade 1960. a.)
MÄGI, Vassili, Põide valla Rahula küla Pärdi talust. Pu-
naste poolt mobiliseeritud 1941. a. Kadunud.
MÄGI, Vladimir, Laimjala vallast. Venemaal nähtud det-
sembris 1942. a.
MÄGI, Voldemar, madrus aurulaev „Leeni“ pealt. Oli
Venemaal tagavarapataljonis novembris 1942 ja hil-
jem Kamõshiovis.
MÄGI, Voldemar, Saaremaalt Pärsuma vallast. Venemaal
rindel nähtud.
MÄGISTE, August, politseikomissar Narvast. (Endine
Märs) Küüditati. (Küüdit. nim. on: August Juhani p.,
*11.12.1898.)
MÄHAR, —, kapten Vabadussõjas, kompül 6/3. Polgus,
VR II/3. *09.10.1893 Veriora vallas. Lahkus sõja-
väest 1922. a. Vangistati punaste poolt 1941. a. Ka-
dunud.
MÄHLYE, —, (ka Meel, —), hüüdnimega Jurka, leitnant,
*1925. a. Sõja ajal Saksamaal viibinud. Sai 25 aastat
sunnitööd. Oli Vorkuta laagris, Komi ASSR 223/53/7.
Ta vanemad olid küüditatud Siberisse. (Ei ole 1941. a.
küüdit. nim.)
MÄHLE, Erik, ltn. I/45. Rüg., *02.03.21 Saaremaal Kihel-
konnal, pastori pojana. Jäi kadunuks märtsis 1945. a.
Nähtud Siberis. (Kas võib sama isik olla, kui eel-
pool toodud ltn. Mähle või Meel?)
MÄISTE, —, (või Mäiste), 20. Diviisist. Sõjavangina oli
prantslaste poolt venelastele välja antud.
MALK, —, kordnik Pärnus, gümnaasiumidirektor Mälgus
vennapoeg. Küüditati 1941. a. (Ei ole küüdit. nim.)
MALL, —, juuksur. Oli veebruaris 1942. a. Kamõshiovis
Eesti Diviis.
MALLO, Johannes, Karl poeg. Tartu vanglast Venemaal
le viidud 02.07.41.
MALLO, Morits, res.lpn., Politseikooli komisjar, hiljem
Jõhvi politseikomissar. Vangistati 13./14.06.41 ja
jõhvi Venemaal.
MÄND, —, umbes 35-aastane, oli Vorkuta laagris 1955.
MÄND, —, Keilast. Venemaal nähtud rindel.
MÄND, —, kaevur Kohtla-Järvelt. Venemaal nähtud taga-
varapataljonis.

MÄND, —, Tallinnast, 28-aastane. Venemaal nähtud. Oli
vangistatud 1944. või 1945. aastal.
MÄND, —, Virumaa. Venemaal Taishetis nähtud.
MÄND, —, „Ars“ kinost Tallinnas. Oli 1942. a. Venemaal
tagavarapolgus.
MÄND, Aleksander, Tallinnast. Oli 1942. a. juunis Kasah-
stanis.
MÄND, Aleksander, Martna vallast, 20-aastane. Leiti
masshauast Valgeväljal, Haapsalu lähedal septemb-
ri alguses 1941. a.
MÄND, Arnold-Priidu, 24-aastane madrus laevalt „Kat-
rin“. Hukkus merel 19.07.41, olles triviinud pärast
laeva torpedeerimist 32 päeva.
MÄND, Ervin, Iru vallast. Venemaal nähtud rindel.
MÄND, Feliks, Jaani poeg. Tartu vanglast Venemaal
viidud 02.07.41.
MÄND, Gustav, Punaste poolt mõrvatud Kohtla jaama li-
gidal detsembris 1918. a.
MÄND, Herman, Aleksandri poeg, *18.04.09. Tallinnas.
Kalur Viimsi poolsaarel Tammeneme külas. Punas-
te poolt 1941 mobiliseeritud. Kadunud.
MÄND, Johannes, Saaremaalt Pärsuma vallast. Punaste
poolt mobiliseeritud 1941. a.
MÄND, Manivald, Mihkli poeg. Laevamehaanik ameerika
laeval „Olambale“. Sündinud Hiiumaal 19.06.09. Ta
hukkus, kui laev torpedeeriti Põhja-Atlandil 17.03.
1943. aastal.
MÄND, Ottomar, Rakvere Õpetajate Seminari 1932. a.
lennust. Õpetaja ja filosoofia teaduskonna üliõpilane.
Värvati tõlgiks Omakaitseesse. Langes Mustvee
lähedal metsast lastud kuulist tabatuna.
MÄND, Richard, tööline Kiviõlis või Kohtla-Järvelt. Vene-
maal teel rindele haigestunud detsembris 1942.
MÄND, —, Theodor, Hiiumaalt. Venemaal rindel nähtud.
MÄNDLE, Mart, vangistati Venemaal novembris 1942. Sai
kümne aastat sunnitööd.
MÄNDMETS, —, lipnik Saaremaalt, 45-aastane talunik.
Oli 01.03.42 Venemaal tagavarapolgus.
MÄNDMETS, Kaljo, Saaremaalt, Lündandast. Oli augustis
1942 Venemaal Sherbakulis.
MÄNDVERE, —, majandusteadlane Tallinnast. Küüditati
1941. a. Oli Sverdlovski vanglas. (Küüdit. nim. on:
Aleksander Jaani poeg, *24.02.1896.)

Raske haiguse läbi lahkus väsimatu võitleja — sõjameeste häälekandja „Võitleja“ tegevtoimetaja

AUGUST J. KALA

ja manalasse varises ka teenekas „Võitleja“ kaastööline

kapten ALEKS KURGVEL, KS dipl.

kaasvõitlejaid mälestavad

kirjastus „VÕITLEJA“ kolleegium ja juhatus
ajaleht „VÕITLEJA“ toimetus ja talitus

TUBLIT KAASVÕITLEJAT JA E.O.K.K ESIMEEST

kapten ALEKS KURGVEL'i, K.S. dipl.

mälestab

EESTI VABADUSVÕITLEJATE LIIT

Lakewoodi EVU
New Yorgi Eesti Vabadussõjalaste Ühing
Long Islandi EVU
Marylandi EVU
Lääne New Yorgi EVU
Ohio EVU
Michigan EVU
Washingtoni EVU
Seabrooki EVU
Portlandi Eesti Vabadusvõitlejate Koondis
Seattle'i Eesti Vabadusvõitlejate Koondis
San Francisco EVU
Eesti Võitlejate Ühing Connecticutis

ÕPETAJA UNO PLANK – 80-AASTANE

22. juunil k.a. sai pastor emeritus Uno Plank Baltimores 80-aastaseks. Kuigi ta juba jaanuaris 1972 siirdus pensionile, on ta vabatahtlikult jatkanud oma usulist ja rahvuskultuurilist tööd väljapaistva viljakusega.

Uno Aleksander Andreas Plank sündis 22. juunil 1902. a. Rõngu vallas Tartu- maal. Aasta enne Esimest maailmasõda alustas ta oma õpinguid Tartu Komertskoolis, minnes hiljem üle Tartu Reaalkooli, mille U.P. lõpetas a. 1922. Koos teiste koolivendadega võitis ta vahepeal osa ka Vabadussõjast. Sõjapäevil saadud roidenärvi põletik segas teda mitmeti hiljem oma õpingute läbiviimisel, algul matemaatika-lõdusteaduskonnas ning hiljem usuteaduskonnas. Usklik kodu ja Vabadussõjas ületatud katsumised kujunesid tõukejõuks elukute valimisel. Jaanuaris 1937 olid usuteaduskonna eksamid ülikooli lõpetamiseks sooritatud ja noor õpetaja kandidaat määrati proovi-aastale Kambja kogudusse õpetaja Oskar Eritsa juurde.

Nüüd algasid õpetajaametis teenistus- päevad: esmalt Suure-Jaanis, siis Jõhvis ja lõpuks Vastseliinas. Kui praost J. Varik siirdus Tallinna, tuli õpetaja Uno Plangu uuesti asuda Jõhvi kogusse teenimisele. Jõuluteenistuseks 1939. a. oli ta aga tagasi Vastseliinas kohusetähtja õpetajana. Suur Lõuna-Eesti kogudus valis teda eesti rahvale nii traagilisel suvel, 16. juunil 1940 oma hingekarjaseks.

Siis saabusid rasked ajad eesti rahvale ja rahvakirikule. 6. juulil ööl tuldi teda Vastseliina pastoraadis vangistama. Kuid õpetaja viibis juba metsas paos. Ta ei tohtinud nüüd enam koju pöörduda ning pidi liituma metsavendadega, kellel seisis peatselt ees võitlus Vastseliina vabastamiseks punasest terrorist. Augustis 1944 pidi Uno Plank jätta maha oma koguduse ja asumaa põgenikutele koos abikaasa ja tütreaga. 1944. a. jõulude eel toimub Posenis, Poolas, meeldijärv leeri-õnnistamine noortele sõduripoistele, kellest hiljem nii mõnigi hukkus või saadeti Siberi vangilaagritesse.

Jaanuaris 1945 tuleb edasi põgeneda Thüringeni suunas ja siin jääb ta ka sõja lõppedes ameeriklaste kätte. Nüüd tuleb Uno Plankil teenida kaasmaalasi Jumala Sõnaga Baieris põgenikelaagrites. Peatselt on aga Augsburgi laagerkoguduse hingekarjaseks ja aitab kaasa laagri komitees ning kultuuri- ja haridusdala korraldamisel. Seejärel saab ta koha Augsburgi gümnaasiumisse õppejõuks ja palju raskusi tuleb tal kannatada õpikute trükkimise ajal, kus on paberipuudus ja trükkimise eest tuleb tasuda sigarettidega.

1950. a. jõuab U. Plank koos perega USA-sse ja luterlaste abil saadetakse ta ingliskeelsele treeningule. Aasta hiljem asub ta juba oma esimese koguduse teenimisele Colorado osariigis. Kaks aastat hiljem, jaanuaris 1953 saab ta töökoha Baltimore-Washingtoni Markuse koguduse hingekarjaseks.

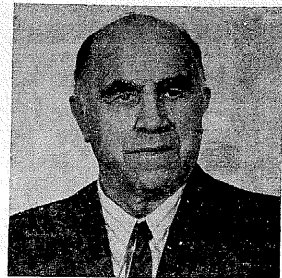
Oma rikkalikke kogemusi on ta edasi andnud paljude artiklitega ajakirjanduses ja ajakirjas „Eesti Kirik“. Tema elu- töö püsiva väärtusega vananematuks pa- nuseks on praeguseks ja tulevastele põlv- vedele tema kolm jutlustekogu: „Jumala otsijad“, „Teelolijad“ ja „Kõju jõud- nud“.

Seoses õpetaja Uno Plangu 80-nda sünnipäevaga me tohime koos temaga au- kartuses ja tänumees seista Kõigeväelise ees, tänades Teda, kes on lasknud ju- bi- lari pikki aastaid teenida usulisel ja rah- vuslikul alal ja me soovime juubilari- le südamest ka edaspidiseks Jumala abi ja õnnistust.

Rudolf Kiviranna

SÕDURILAUULUDE JA MEELEOLULAUULUDE LOOJA SURNUD

Varakevadest maeti Torontos tuntud ja luigepetud meeleolulaulude meister Paul Tammeveski, kes on tuntud ka sõdurite hulgas mitmete viiside läbi, mis saavuta- sid sõja ajal ülima populaarsuse, nii nagu „Üksainsus õis“ ja teisi. Kuid Paul Tam- meveski ei olnud tuntud vaid helimeistri- na ja romantiliste laulude loojana, vaid tema poolt organiseeritud ja juhitud po- pulaarne kvartett „Heli Neli“ võitis ka kõikjal südameid. Muusika oli Pauli elu ja sellega ta tegeles ka surmatunni, ol- les veel 82-aastasena Toronto Eesti Mees- koori aktiivne liige.

les veel 82-aastasena Toronto Eesti Mees- koori aktiivne liige.

Üks varasemaid esinemisi Eestis originaalse kvartetiga „Heli 4“.

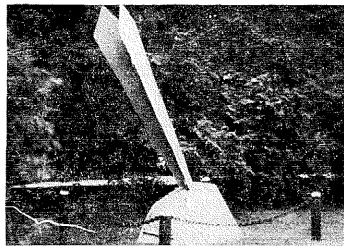
ASENDAGEM NÕUDMISED TEGUDEGA

Suvi kutsus unustama päevaprobleeme ja nautima päikesest soojust ning looduse ilu. Poliitiline mõtlemine ja tegevus tavaliselt vaibub suvel. Võitlejate suhtes on olukord teine. Nende igapäevased mured ja poliitilised probleemid on palavamad suvisest päikesest. Peamiseks põhjuseks on kodumaal valitsev võõraha vägivall ja võõraste mõjutuste sissetung rahvus- likku ühiskonda uuel asukohamaal. Viimaste arvel väljalangemine eesti ühiskon- nast on võrreldav mass-küüditamise ja arreteerimisega kodumaal. Nendest rää- gime ja kirjutame korduvalt, panes kõik teiste arvele. Võõraste mõjutuste suhtes peame aga suu kinni, sest väljalangemi- sed on meie oma patt rahvusliku vere vastu.

Oleme seni käsitanud neid probleeme eraldi — Eesti iseseisvuse taastamist ja eestluse säilitamist asukohamaal. Tulevi- kes peaksime püüdma läheneda nendele

kui ühele probleemile ja esikohale töst- ma teise osa, mis on eeltingimuseks Eesti iseseisvuse taastamiseks. Tuntud on vana- rahva ütetus, et tühi koht ei seisa püsti. Ei ole küllalt tühjast lubadustest, suurtustest ja kulunud lõkkalausest Eestile iseseisvuse nõudmise alal. Rahvas tuleb teha tugevaks töö, tegevuse ja eestluse viljelemisega. Tugeva rahvana saame ka Eesti iseseisvust taastada ning olukorda luues, kus tänapäev variseb kokku ja iseseisvad rahvad hakkavad elama Ida- Euroopas. Eesti rahvas olgu üks nende rahvaste seas!

Iseseisvuse taastamiseks on vajalik mo- raalilt, vaimult ja varalt tugev rahvas. Toomas Pühvel skaudina apelleeris Või- dupühil rahva poole palvega, et kasva- taksmine oma lapsed karsketele, ausateks ja sõbralikeks inimesteks. Tahaksin loota, et valdav osa paguluses üleskasvanud esi- memest ja teistest generatsioonist on sellis- est eestlast! Nende tööd ja tegevused on tunnustamist lei- nud ja meil on põhjust olla rahvuslikult uhked, nähes rah- vuskaaslasti silmapaistvate tead- laste ja ka kunstnike seas. Kui hoiaime nende ligi ja toetame neid, särah nende täht veelgi paremini ja meie rahva kohus on olla teadlik nende tegevus- test ja saavutustest. Eesti tule- b leida eestlaste asukohamaal- del, sellaseisemel et otsida kassi- kullas säraivaid sulgi asukoha- maa rahvaste sulades! Saagu see meie esimeseks käsuõnaks meie rahvusliku kasvatuse ja eestluse viljelemise alal.

Eesti iseseisvus ei ole taas- tatav nõudmist, vaid tegude varal. Meie arvukus teadlaste kogu on küllalt võimeline sisse- juhatama teaduslike uurimust- tega ning selgitama üldselt, millised eeltingimused on vaja- likud selleks, et kommunislik kord Nõukogude Liidus kokku variseks ja maad annaks vaba- de rahvaste ühiskondade are- nemisele selle varemelt. Tu- leks selgitada kõik võimalused koos teiste ikestatud rahvaste- ga, nendega koostööd otsides. Ühine arusaamine praegusest olukorrast, tuleviku võimalus- test ja taotlustest peaks kujun- dama tuleviku ühist kavade aluseks. Kui parema tuleviku suhtes on jõutud ühisele aru- saamisele, siis tänapäev valit- sev olukord variseb kergesti kokku ja vabanenud rahvad on kiiresti loomas uut ühiskonda ilma omavaheliste võitlusteta.

Selle ettevalmistajad vajavad aga poliitilist ettenägelikkust ja koostöö tahet.

N.

Teenelist kaasvõitlejat ja ühinguliiget

AUGUST KALA

mälestab

Toronto Eesti Võitlejate Ühing

Seitse päeva enne 77-ndat sünnipäeva, 24. juulil 1982, lahkus igavikku EESTI VABARIIGI PATRIOOT JA VABADUSVÕITLEJA

ÕIGUSTEADLANE

AUGUST KALA

mälestavad leinas ja kaastundes kaasleimajatele

AUGUST ja AIDE NÜÜD

Vaikselt lahkus igaviku kaduvusse meie kaasvõitleja ja ustav isamaa poeg, mitmete sõjaliste ja E.V. aumärkide kandja ning „Võitleja“ tegevtoimetaja

cand. jur. AUGUST KALA

Sind mälestavad sügavas leinas

Raimond Tralla abikaasaga
August Sumberg abikaasaga

SÕJAKURITEGODES SÜÜDISTATUID EI ANTA KANADAST VÄLJA NÕUKOGUDE LIIDULE

Kanada valitsus on muutnud oma poliitikat seoses siin elunevate arvatavate sõjakurjategijatega, selgub kohtuminister Robert Kaplani seletusest. Kui varem pide- vate juutide survele vastati tõiagaga, et Kanadas pole legaalselt alust süüdistuste kohtulikuks uurimiseks, siis nüüd julgustatakse teisi riike nende väljanõudmisele.

Ühes juttuajamises Kaplan ütles, et ta sai Hollandi valitsuselt tagaotsitavate ni- mistu, kui viibis seal reisil, Lääne-Saksa- maal ning USA-s. „See oli osa valitsuse otsusest — anda positiivset koostööd ja abi igale välisriigile, kus kehtib õiglane kohtumõistmise kord ja kes on huvitatud natsi sõjaroimariite väljaandmisest.“ Ta ei ütelnud, kudas see oluline muudatus va- lituse poliitikaks tehti.

Kaplan aga kinnitas, et kedagi ei anta välja riikidele, kellega pole vastavat le- pingut ja kus ei ole õiglast kohtustiste- mi, nimetades Nõukogude Liitu ja Ida- Saksamaad.

SÕJAKURJATEGUAID OTSITAKSE KA KALMISTUTEL

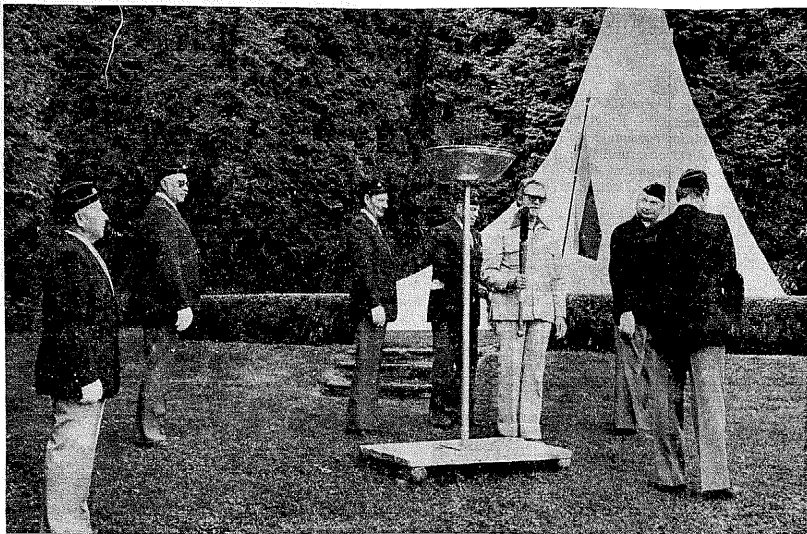
Nagu selgub ameerika pressist otsitak- se „sõjakurjategijaid“ ka USA surnu- aedadelt. „Washington Post“i teatel on üheks selliseks kalmistuks South Riveris N.-s. Seal olla maetud kaks „sõjakrimi- naali“ ja tosinat võrre relva-SS-mehi, kes olla kõik valgevenelased. Üks tagaotsi- tust alla Valgevene tsiviilvalitsuse juht R. Ostrowski ja teine Klecki linnapea E. Jasiuk.

Ehkki Nürnbergis poodi 40 aasta eest üles mõnikümmend „tippnatsi“, on nüüd üks USA-s avastatud neid veelgi 300!!!

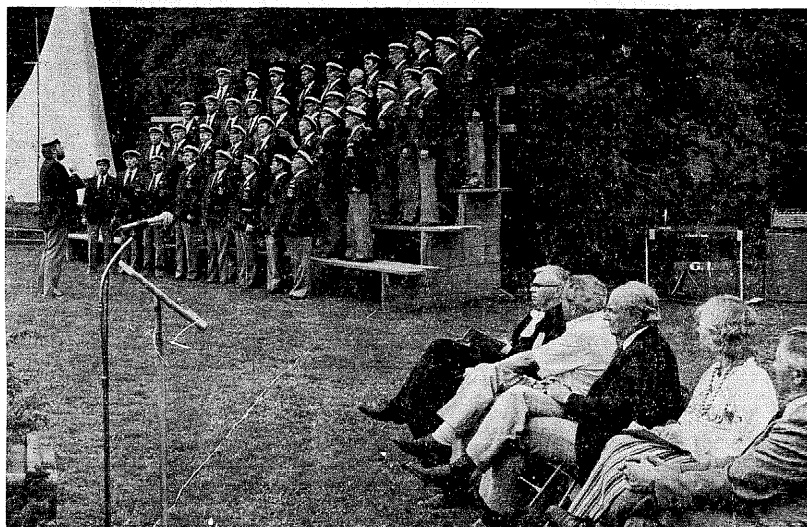
„VÕITLEJA“
SIHIKS ON

VABA
EESTI!

SUVIHARJA PIDUSTUSED „Seedrioru“ 1982. Hamiltoni ja Toronto võitlejad VÕIDUTULE auvalves. Võidutule süütas E. V. aupeakonsil Ilmar Heinsoo eest Härmald Toomsalu, (heledas ülikonnas).

Toronto Eesti Meeskoor andmas jaanipäeva vabaühikonserti. Koori ees dirigent Charles Kipper. Istuvad vasakult: palvuse pidaja õpetaja Tõnis Nõmmik, „Seedrioru“ esimees Kalju Loone (lõppsona ütleja), Katrin Tali (teadustaja), August Jurs (päevas kava korraldaja ja avasõna pidaja).

Ohukolle maailmauuis

KAS SÕDA KÕRGUSTES?

Jutud sõjast maailmaruumis on viimaste Ameerika maailmaruumi lennuki nn. space shuttle, eelkate missioonidega tõusnud eriliseks kõneaineks. Maailmaruumi lennukid, vastavate laserrelvadega, näivad olevat mõnelede mainesjuttudele viimaseks osaks, rohkem televisioonipildide sarjadeks. Vaatleme siin olemasolevat võimalusi ja aluseid selleks.

Neile juttudele võibolla pani aluse president R. Reagani sõnavõtt 4. juulil, 1982 esitatud Ameerika vabaduspäeval edukalt maandunud Space Shuttle'ile tervitussõnu. Reagani märkuseks oli väide, et üks Ameerika maailmaruumi lendude ülesanne on Ameerika julgeoleku kindlustamine.

18. juunil, vähem kui kuu aega enne seda, Ameerika vastuluure tegi kindlaks ühe erakorralise N. Liidu rakettide väljasatmise sarja. Koordineeritud keskmise lennukaugusega raketi väljalask samaaegselt kontinentidevahelise raketi ja hävitaja tehnikahaga, tõi Pentagonisseggi ärevust. N. Liidu maailmaruumi tehnikahade — satelliitide — vastane relv nn. Cosmos 13-79, saadeti välja Tyuratamist, Kesk-Venemaal ning see lendas madalal maakera orbiidil. Sellest punktist ta manööverditi kõrgemasse orbiiti ühe märklauaks määratud tehnikale kõrgusele, umbes 1000 km maakeral, kus ta pidi selle märklaua hävitama. Ta ei tabanud aga märki. Venelaste hävitaja-tehnikahaga lõhkes liiga vara, kuid sellest hoolimata oli see erakorraline saavutus.

On teada, et Tyuratamis on küllaldaselt väljalaskelaadusid, kust on võimalik väljasatada tehnikahadid Ameerika luurekahade hävitamiseks, mis olemas praegu. Ameeriklastel on kavatsus katsetada ka

sellist hävitaja-tehnikahade süsteemi selle aasta lõpupoole. Säl on vahe N. Liidu sellise tehnikahade, mis orbiiti saadetakse ühelt maalt saadetud raketiga ning USA versiooni vahel, mis on üks rakett tehnikahade vastase aparatuuriga, milline saadetakse välja kõrgelt lendavalt F-15 lennukilt. Selline rakett juhitakse märklauale, mille see ka hävitab.

Praeguste andmete kohaselt venelastel pole võimalik kahjustada Ameerika nn. hoiatus-tehnikahade, mis hoiatavad N. Liidu automünnaku eest. Ameerika tehnikahad lendavad selleks liiga kõrgel.

N. Liit katsetas oma relva, mis on küündimas kuni 2000 km kõrgusele, aga ameeriklaste tehnikahade liigub 36 000 km kõrgusel maakera.

Ehkki täpset arvu pole teada, sest see hoiatakse loomulikult saladuses, arvatakse siiski, et Ameerikal on vähemalt kolm sellist kõrgel liikuvat tehnikahade. Kaks liiguvad üle lääne poolkera ja üks üle idapoolse poolkera. Arvatakse ka, et 8 kuni kaksteist sellist tehnikahade liiguvad madalamas orbiidil. Kui näiteks venelaste hävitaja-tehnikahade on tulustatud ühe sellise Ameerika tehnikahade pihta, on see küllaldane, et alameerikade kogu strateegiliste rakettide süsteemi 15 minuti jooksul radarite võrguga Kanadas, Alaskas, Briti saartel ja Gröönimaal.

Hävitaja-tehnikahade on siiski kõige kasulikum konventsionaalses sõjas või nn. viivitus-sõjas, kui mõlemad pooled loobivad üksteisele pomme. Sel vaatlusväljal võivad hävitaja-satelliidid äranõppida teise vaatlussatelliidid, mis muudu teatavaks laevastiku liikumist, väeosade manööverit ja autopommitade tabamust.

1981. a. teatas USA senaator Malcolm Wallop oma kolleegidele, et on teada, et venelased on töötamas isearnis innukalt laseri kasutamiseks sõjalisteks otstarbeks, ning Ameerika ei tohiks selle asja maha jätta. Teda toetas tugevasti endine astronaut sen. Harrison Schmitt.

Laser on uut tüüpi elektromagnetiline generator, üldises mõttes, mida kasutatakse konsentreeritud valguse vihu võimendamiseks, mil on tohtu põletamise võime. Laser on isearnis kasulik maailmaruumis, kus puudub atmosfääriline takistus. Mõnede teadlaste arvates, maailmaruumi paigutatud laseri süsteem võib kahjutuks teha aatomraketi. Seda võib ka uskuda, sest rakette võib kindlaks teha nende väljalaskmisel ning laseri kiirtega võib hävitada nende juhtimisraadiused.

Kuid nagu iga uue asja, sääl on ikka ka vastuhäälid, kahel põhjusel: esiteks — praeguse teadlase võimendajate ja tehnikahade, nõuab selline relv suurt kogu energiat ning teiseks näib teadus olevat mitteküllaldaselt arenenud päikesenergia kasutamiseks selliseks otstarbeks. Kuid on täiesti võimalik ka läbimurre sellal ajal ja vast juba lähemal ajal.

Vahepeal on aga sõjalised kavandajad kibedasti ametis igasuguste maailmaruumi ristlajade, õhuruumi kahurite ja maailmaruumi jaamade plaanistamisega. Ja ameerika nn. Space Shuttle näib olevatki üks selline plaanistajate produkt.

(Järgneb lk. 10)

KANADA KILDE

Põhja-Ameerika Eesti Sõjameeste Suvepäevad 1982

Suvepäevade viimasel koosolekul otsustati korraldada tänavused suvepäevad 28. ja 29. augustil Seedriorus. Kogunemine algab kell 10.00 laupäeva hommikul.

Suvepäevade toimikond loodab kaasvõitlejate, nende sõprade ja teiste kaasmaalaste rohkele osavõtule. Ka läti ja leedu üksused on lubanud ürituse läbiviimisele kaasa aidata.

Õhtuse meelelahutusliku kava peamiseks osaks on Buffalo rahvatantsutrupp „Vikerkaar“ pöömik. On kasutatud ka moodsat tehnikat ja häid ideid, mis teevad kava eriti nauditavaks. Laupäeva ja pühapäeva kestel korraldatakse informatsioonikoosolekuid ESTO '84 ja teiste päevaprobleemide arutamiseks.

SUURENEV HUVI RIIGIKAITSEKS KANADAS

ON ODAVAM VALMISTUDA SÕJAKS KUI PIDADA SÕDA

Strateegilisi küsimusi arutav instituut Kanadas — Canadian Institute of Strategic Studies — pidas hiljuti seminari, kus arutati peamiselt Kanada parlamenti otsused riigikaitse küsimustes ja selleks moodustatud komiteede tööd.

Valitsuse esindajana võtsid seminarist osa riigikaitse minister J. Gilles Lamontagne, alamkoja riigikaitse komitee esimees M. Prud'homme, senati riigikaitse esimees G. L. Molgat ja palju teisi parlamendiliikmeid ning senaatoreid.

Balti Veteranide Liitu Kanadas esindasid esimees A. Jurs ja juhatulise E. Lindaja. Liidu sihiks on viia Balti riikide vabaduspüüded instituudi kaudu Kanada sõjaväe juhtkonna hulka reservohvitseride abil. Nende seast on hulgaliselt instituudi liikmeid.

Aktuaalsete küsimuste hulgas käsitas instituut riigikaitse suurendamise vajadust, uue ja täpsema mobilisatsioonikava koostamist ning olemasolevate sõjaväeüksuste suurendamist ja relvade moderniseerimist. Teravalt oli päevakorras vajadus Kanada elanikkonda informeerida riigikaitse tugevdamise vajadusest. Falklandi saarte ümber tekkinud võitlused hirmutasid Kanada parlamenti üles „1000-aastase rahujastust“. Kaitseministri J. G. Lamontagne sõnavõtu teema on selle artikli pealkirjaks. Tema lubasid tugevamaks muuta kõiki Kanada väelikeid, leidis veidi kahtlevat vastuvõttu, kuna liberaalide valitsus on siirdi praeguses olukorras, Kanada kaitsejõudude mannetuse. Minister teatas, et motoriseeritud üksused on saanud 7400 uut sõidukit ja hiljuti saabunud üle 200 „Leopard“-tanki. Ka lennukite moderniseerimine on käigus. Suurem probleem on mereväega, kuna selle väeligi normaalsele tasemele viimine võtab aastaid aega. Vaatamata suurtele kulutustele leidis instituut, et relvastuse peab olema hea tehnoloogiaga ja kui vajalik, imporeeritud. Relvastuse kasutatavate summade suurus soovitati tõsta samale tasemele kui teistel NATO riikidel.

Eestlaste delegaate võeti vastu sõbraliikult ja koheldi sama õigustlikult. Seminaril kestel selgitati mitmele valitsusliikmele ja teistele delegaatidele ikestatud Eesti probleeme. Eriti arusaamist näitas senaator G. L. Molgat, kelle komitee juures töötab ka Ida-Euroopa rahvaste probleemide käsitlev alakomitee. Senaator lubas tulevikus temale saadetud probleemide käsitlemisel võimaluste kohaselt.

Seminar oli hästi ettevalmistatud ja hulganisti raadio, TV ja ajalehtede esindajate poolt osavõetud. Laupäevase Toronto hommikulehes „Globe & Mail“ oli leheküljekirjeldus artiklil, milline käsitas riigikaitse küsimusi. Delegaatidele tehti üldsandeks rahva tähelepanu juhtimine riigikaitse järele jõudude tugevdamiseks.

E. Lindaja

ERICH TOOMINGAS – 70-AASTANE

Erich Toomingas on sündinud 4. mail 1912. a. Tallinnas. Ta on lõpetanud Riigi Tööstuskooli ning töötanud Eesti Kunstsarve Tehased O. Kerson & Co. juures, kuni tehaste nationaliseerimiseni, mil ta samal päeval vallandati oma töökohalt vene kommunistliku okupatsioonivõimu käsilaste poolt. Pärast seda varjas ta end maal.

Teeninud Eesti Lennuväe koosseisus ning sügisel 1943 põgenenud Soome, a stus ta Soome sõjaväkke. Haiguse tõttu vabastati sõjaväest arstide komisjoni otsusel ja ta siirdus kevadel 1944 Rootsi, kust jätkas teekonda meremeheuna Põhja-Ameerika Ühendriikidesse ning seal aastal 1949 Austraaliasse.

Austraalias on ta olnud üle 27 aasta shokolaaditehase „S. Alexander & Co.“ teenistuses, kust asus pensionile.

Oma igapäevase leivatöö kõrval on ta aktiivset osa võtnud eesti rahvuslikust elust ja tegevusest. Kuulunud Eesti Abistamise Komitee juhatuse ja varahoidjana Eesti Võitlejate Ühingu juhatuse üle 20 aasta, kuni tänaseni.

Tema tööd ja kohusetruudust ning ustavat patriootlikku tegevust on hinnanud Eesti Abistamise Komitee hõbe- ja kuldteenetemärgiga ja Eesti Võitlejate Ühingu kuldteenetemärgi annetamisega.

Praegu elab ta eesti vanade puhkekodu Thirimeres, mille asutamisest ta võttis ka osa.

Erich Toomingas kuulus kodumaal ja Rootsis viibides Noorte Meeste Kristlik Ühinguusse ning kõigjal olid ta käed täis tööd, kuna sõnade tegemine oli tal le vöbras. Oma abivõimuse ja sõbraliikluse tõttu oli ta armastatud oma kaastöötajate poolt Eesti Kunstsarve Tehastes. Neid on palju, kes tänumeelselt südamekult tervitavad juubelari kui ustavat patrioti ja väsimatut töömeest ning soovivad talle parimat tervist, õnne ja õnnistust tema edaspidiseks eluteeks.

Voldemar Palm

(ISRAEL JA PLO — algus lk. 1)

suurtükki. Ning praegu on USA-s valmis pandud täiendav saadetis sõjaväerustist Israelile \$2,7 miljardi väärtuses. Lisaks sellele USA on andnud Israelile majandussuulku all \$7,15 miljardi väärtuses.

Kui sellise USA-st sõltuvuse juures jalg peaministri Begin hooberda, et juudid ei pölvita kellegi teise kui Jumala ees, siis USA ohvrimeelsus on tõesti mõlemale. Lõpuks siiski painutas Begin oma põlvi ja aktepteeris Reagani kategoorilist nõudmist sõjategevuse lõpetamiseks.

Ka PLO juht Yassar Arafat aktepteeris seda relvarahu. Tema väeosa Liibanonis on kujunenud riigiks riigis ning varjutub kohaliku valitsus, PLO on kujunenud Liibanonis „käojapaks linnuseks“ ja liibanonlased ootavad palestiinlaste ja siirlaste lahukumist niisama suure igatsusega kui juudid.

PLO-l on Liibanonis oma sõjalisel ja varustusel baasid, relvalaadid, väljaõppe-laagrid ja rikkalikult kasutada N. Liidu päritoluga relvastust ja laskemoona. Ka PLO võiks selle sõjalisel varustusega pidada sõda veel pikemat aega. Miks on N. Liit varustanud PLO-d nii heldekäeliselt, on pisut arusaamatu. Rahutusekolde Lähis-Idas elavama hoidmiseks piisanuks ka palju vähest.

Vaherahu saavutamist tegi raskemaks ka asjaolu, et ükski araabia riik, olgu nii juudidenaoline kui tahes, ei tahtnud aktepteerida ja vastu võtta palestiinlasi. Lõpuks siiski on Süüria valmis vastu võtma enamiku palestiinlastest. Kuid seega pole küsimus veel lõpliku lahenduse saanud. Süüdlased Liibanoni sõjas pole ainult Israel ja PLO, vaid ka Liibanoni mannetu valitsus ning muidugi ka USA ja N. Liit.

A.N.

Teateid Rootsist

POLIITVANGIDE ABI ÜMBERKORRALDAMISEST ROOTSIS

Inimõiguste ja isikuvabaduste respekteamist nõudvaid rahvuskasvatuse kodumaal arreteerib hulgaliselt KGB ja karistab neid raskesti Nõukogude kohus. Eriti kannatavad selle all noored, kes ei talu kommunistlikku diktatuuri ja nõuavad Helsingi kokkuleppe eeskirjade täitmist valitsuse poolt. Viimaste andmete kohaselt on nüüd N. Liidu vanglates ja sunnitöölaagrites üle 60 vabandusvõitleja. Neid koheldakse karmilt. Vangistatuile ei anta kätte neile saadetud kirju ja pakke. Osa nendest läheb „kaduma“, osa saadetakse tagasi.

Vangistatud Vabandusvõitlejate Abistamiskeskus Rootsisis on selle tõttu ülekoormatud tööga olukorra selgitamisel, valitsuse ja rahvusvaheliste abistamisorganisatsioonide informeerimisel olukorrast Eestis. Kirjade ja pakide saatmise organisatsiooniks Abistamiskeskuse praegune koosseis ei ole enam piisav. Selle ülesande on võtnud enesele Rootsi ja teiste Skandinaavia riikide suhtes uus keskus — Eesti Poliitvangide Hooldustoimkond Rootsis (EPH). Esimees Max Lääts, abiesimees Jaak Jürjand, sekretär Gunnar Sillaste, laekur Henri Malvet. Toimkond korraldab abistamisaktiivseid, kirjade ja pakide saatmist koostöös kohalike hoolusgruppidega. Kogub informatsiooni vangistatute kohta ja püüab hoida nendega kontakti vanglates, sunnitöölaagrites

ja pärast vabanemist nende uues elukohas.

Abistamiskeskus Ants Kippari juhtimisel tegeleb vabandusvõitlejate abistamisprobleemidega ülemaailmses ulatuses, ta peab kontakti poliitikute ja pressiga, annab üldinformatsiooni ja jälgib olukorra arengut kodumaal.

Kanada EVV Abistamise Toimkond seisab kõigi nimetatud probleemide ees. Käesoleval aastal on temale kodumaalt tagasi saadetud 9 toetuspakki, mis olid adresseeritud vabandusvõitlejate perekonnanliikmetele, märkusega „kättemõistmine keelatud“. Mõne paki suhtes ei ole kindel, kuhu see on jäänud. Kõigest sellest, mis toetuspakidega on juhtunud, Abistamise Toimkond on kirjalikult informeerinud Kanada välisministrit, juhtinud tähelepanu sellele, et Helsingi kokkuleppe nõudeid on jämedasti rikutud N. Liidu poolt ja sellele tuleks juhtida N. Liidu valitsuse tähelepanu igal võimalusel, eriti agra diplomaatliste ja kaubanduslike kokkulepete sõlmimisel, et N. Liit kord hakkaks täitma rahvusvahelisi kokkuleppeid, millega tema on tihenenud. Välisministeeriumilt on tulnud lubadus, kui Mädrissi astub kokku Euroopa julgeoleku ja koostöö konverents ja oma tegevust uuesti alustab.

EESTI VABARIIGI SÕJAKOOLI TEISEST LENNUST

STOKHOLM (EPL) — Rännates mälestuste radadel tagasi meie noore varbategi loomispeaile peab otse imestama erakorralist julgust, algatusvõimet ja eneseohverdust meie riigijuhtide poolt.

Mitte vähema energiaga ning tublidusega töötati Sõjakoolis. 20.04.1919 loodi noorte juhtide koolitamiseks primitiivseis ja algelises oludes väljaõppesentrum, kust saadeti neljakulise kursuse järele augustis 1919 I lend noori lipnikke rindele, kus oli suur puudus noorematest juhtidest. Kuu aega enne I kursuse lõppu võeti Sõjakooli vastu üle 200 uue kasvandi ku II kursuseks. Enamik neist olid kooliõpilaste pataljoniidist ja rindeüksustest.

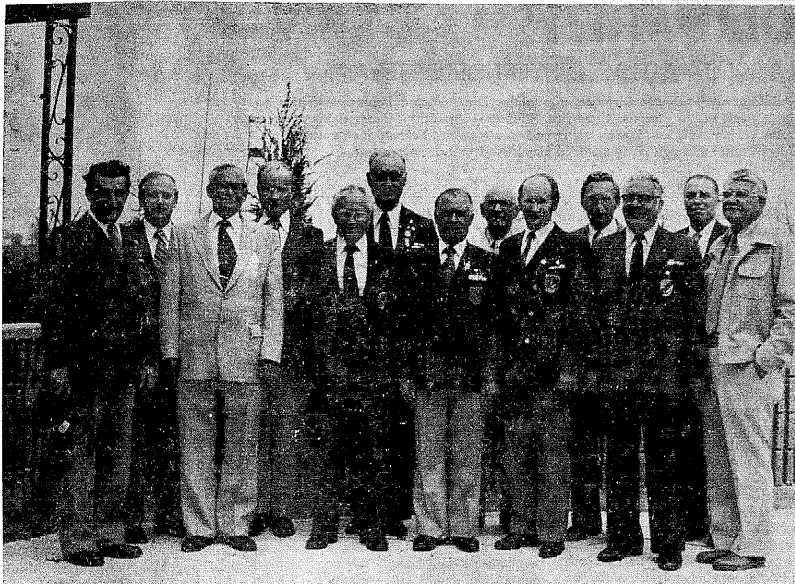
II kursuse väljaõppeaeg kujunes pikemaks — 14 kuud — sest vaheldus oli ju Vabadussõda meie rahvale võidukalt lõppenud, seepärast võidi ka tulevasile juh-tidele pühendada ka rohkem aega põh-jalikeimate teadmiste ja oskuste omandamiseks väljaõppe ajal.

„Meie magamistuba oli endise Raudtee Tehnikakooli majas, mida kasutas Sõjakool. Meid oli siin 14 kadetti, kõik 18 — 22-aastased mehed ja me kuulusime ka ühte tuppka kadettideks nimetatise pees-tavast kuni ülekolimiseni märtsi esimesel

pooltel 1920 Tondi kasarmutesse. Kõik meie „omatapoisiid“ lõpetasid Sõjakooli lipnikkudena 31.08.1920.

Kui nüüd aastate järele meenutada ja vaadelda neid noori, elurõõmsaid lipnikke tumhnuil fotodel ja laskuda mälestuste valda tagasi noile kuldselele aegadele, siis tundub, et vahepeal nagu polekski midagi olnud juhtunud. Nagu me kõik teame, on vahepeal juhtunud kohutav õnnetus — olemas kaotanud N. Liidule alatu vaele ja pettuse läbi oma armastatud kodumaad, vabaduse ja riikliku iseseisvuse.

Esimesel kuul Sõjakoolis oli tõesti päris ränk „mahv“, kus lõõmava juulikuu päikesel alla Kaarli gimnaasiumi võimla juures, sigavas orus asuval platsil kadetiid minestamis ja kukkumise, nagu kärsed kiivrite kokkudes vastu maad. Roodu-olime, loimant, oli karm mees. Vahetevahel andis ta käskluse „Vabalt!“ ja selle aja jooksul tuletas meelde vanade roolaste karme karistusi neid eeskujuks mei-

ÜLEMAAILMNE EESTI VABANDUSVÕITLEJATE KESKUS pidas oma korralise peakoosoleku 15. mail 1982. a. Hamiltonis, Kanadas. Pildil koosolekust osavõtjaid, vasakult: Harald Lember, Henno Uus, Raimond Piirvee, Ylo Anson, Viktor Raag, Raimond Tralla, Ü.E.V.K. esimees August Jurs, Bruno Auning, Endel Lindaja, Vello Puust, Georg Merimets, Adar Voode ja Andreas Traks.

le tuues. Ei tea, kas ta oli kuulsa Viiburi Sõjakooli kasvandik või mujalt, aga eks see olnud esimene filter meie füüsilises vastupanu kontrolliks. Osa kadette ei pidanud vastu sellisele mahvale ja olid sunnitud lahkuma Sõjakoolist. Peagi moodustati sellest kõvendatud roodust kahe-rooduline pataljon ja ülemaks määrati kol.ltn. L. Jakobsen. Klasse inspektoriks oli kol.ltn. Pavian.

Kui esimene periood oli läbi, algas hoopis mõnusam ja huvitavam aeg Sõjakooli kava kohaselt loengutega klasseis ja rivi ning välisõppused Seevaldi väljadel ja metsas, hiljem aga Tondi liivakörbes ning Männiku laskerajal. Kui nüüd küsida: milline vaim valitses Sõjakoolis aastail 1919/20, siis peab silma pilgutama vastama, et seal valitses isamaalik, tore eesti mehe vaim. Selle vaimu isaks tuleb lugeda kooliõpetaja kol. A. Siimonit, kes oma heatahtlikku ja otse isaliku käitumisega võlus kadette esimesest Sõjakooli astumise päevast peale. Ka teiste kaadriõhvitseride-kasvatajate valik oli ül-diselt õnnestunud. Näiteks, meie rühma-õpetaja ltn. Kinger ja ltn. Raelme (endise kooliõpetaja), olid ülemustena otse kuldavärt inimesed, keda terve rühm pidas täitsa meesteks. Mitte seepärast, et nad ei kärkunud ega nõudnud distsipliini. Ei, mitte, kord ja distsipliin olid rühmas eeskujulikumaid, kuid nad võludis meie noori hingi just oma käitumisega. Nad leidsid alati aega ja võimalust ka kõige kibedama taktilise õppuse vaheajal kui

olime ülesandega hästi täitnud, meiega mah-lakaid ja mahedaid anekdoote puhuda.

Väljaõppekava oli väga intensiivne, nagu alati ja igalpool. Igal kuul oma katsed ja hindend. Keegi ei tohtinud „vahele“ jääda, kuigi loengutest ja välisõppustest ei jäänudki palju vaba aega üle õppimiseks. Kuna puudusid raamatud, tuli seda hooli-kamalt loenguid jälgida ja märkmeid teha. Osa loenguid peeti ka vene keeles. Ometi oli meie tuju hea, toidu üle ei nurisetud, sest teadsime, et meie Vabariik oli veel rasketes oludes. Jalatsid ja riided olid meil aga korralikud.

Tulevad meelde väikesed nooruspäeva-de vembud. Tunnen veel praegu õhus vi-hisevat Narva poist saabast, mida ta ar-mastast virutada juba voodis olles ja tüle-de kustutades teisele Narva poisile, ise bassihäälega hoitades: — Tekid üle pea, granaat tuleb! Vaat' kas tabab! — Ning „granaat“ vihukeski üle peade. Egas teine Narva poiss alla jäänud! Nii lendas saa-bas tihti üle päevatööst väsinud poiste peade. Mõni vaikselt ja tõsisem vend oli päris mures ja nõudis korda ja rahu. See tuligi, kui rühmanvanem Vidrik Saluste

lõpuks pisut kõvemalt häält tegi.

Ühel Tallinnast pärit olevat kadetil oli tihe side oma neidudega. Sellespärast oli tal vajadus linnas käimiseks sagedam kui teistel. Tema linnakäimised toimusid nii loaga kui ka loata, nii kuidas kunagi juh-tus, sest riskid on alati noori ahvatlenud. Teiste sõnadega, mehe voodi oli tihti tühi ja vembu-vennad arvasid, et ärakoolijaga tuleks nalja teha. Võeti siis ärakoolijalt voodi ja tõsteti mitme mehega kõrgele ahju otsa, peagu vastu lase.

Õvaukus. Teesklemine magamist. Lin-nast tulija liigub pahaimamata oma voo-di suunas, et lahti riietuda ja magama heita. Siis märkab äkki — voodid ei olegi enam! Mehe närv läheb mustaks, kukub kiruma. Lubab minna esimeses vihaohos korrapäida ohvitseri juurde, kuid kui tal-le meenutatakse, et ta võiks loata linnas-käimise eest pähe saada, jääb mees vaik-seks. Sõbrad aitavad voodi jälle alla tõsta ja olukord oligi tagasi vana roopas.

Meie generatsiooni kuulunud noored otse pulbitseisid ülekoormat energiat ja kunagi ei tundud mõistet „väsimus“. Kui

(Järgneb lk. 10.)

Austraalia uudiseid:

KAHETEISTKÜMNENDAD EESTI PÄEVAD AUSTRALIAS

Lõuna-Austraalia pealinnas Adelaide'is toimuvad 26.—30. detsembril 1983. a. Kaheteistkümnendad Eesti Päevad Austraalias ja nende raames ka Kahetümne viiendad Eesti Mängud Austraalias. Nende läbiviimiseks on moodustatud üld-toimkond järgmises koosseisus:

üldjuht — pr. Ene-Mai Reipuu, abi — Valdek Kangur, peasekretär — pr. Milda Rahumäe, majandusjuht — Villi Reipuu, sekretär — Eduard Selge, abi — Heino Sommer, informatsioonijuht ja majutaja — proua Ruth Auväär, albumi toimetaja — pr. Öie Haas.

Üksikute ürituste läbiviimiseks on juha moodustamisel toimkonnad juhtidega:

teater — pr. Reet Tuul, rahvatants — pr. Elfriede Buck, muusika — Lembit Härm, võimlemine — pr. Tiit Hoile, näitus — Peeter Koppe, noorteala — Mati Kangur, naisteala — pr. dr. Silvia Klaar, sport — Ivo Tuu, kirik — abipraost Juhana Aarik, vana-aasta ball — Ilmar Mägreken.

Kaheteistkümnendate Eesti Päevade juhatuse loodab, et need päevad äratavad huvi ka väljaspool Austraalia ja et mu-jal maailmas elavate rahvuskasvatelasa o-savõit neist kujuneks rahvuskasvatelasa. Et hoida meie rahvusgruppe teistel mandri-

tel kursis nende päevade ettevalmistus-tega, annab üldtoimkond ajakirjandusele aegajalt informatsiooni.

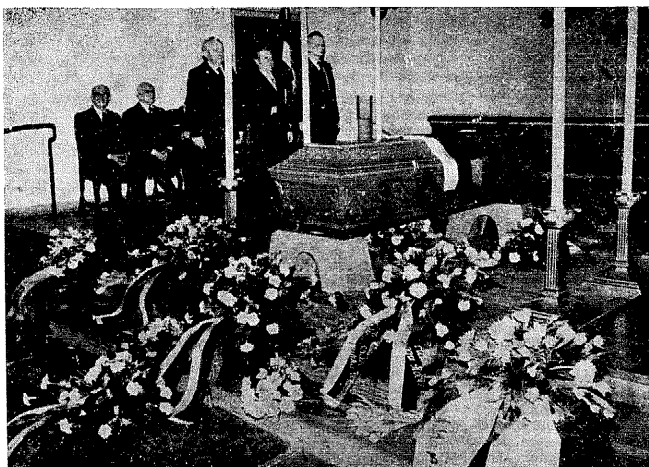
Üldine raamkava on koostatud. Selle kohaselt algavad Kaheteistkümnendad Eesti Päevad Austraalias jumalateenistusega Püha Peetruse katedraalis. Samas toimub ka Päevade ametlik avamine.

Järgmise päeva, s.o. 27. detsembri pea-sündmuseks on teatrietendus Eesti Ma-jas. 28. detsembril, neljapäeval toimub vababühvitruusena Rahvapüü. Reedel, 29. detsembril on peamise üritusena ettenäh-tud naistekongress Eesti Majas ja õhtul pidulik kontsert Adelaide rakoja Kont-serdisaalis. Laupäeval, 30. detsembril toimu-vad päeval koosolekud Eesti Majas ja õhtul vana-aasta ball Morphetville R.C. suures saalis.

Loodetakse ka rohkele sportlaste osa-võtule Kahetümneviendat Eesti Män-gudel, selle „hõbedase juubeli“ puhul.

Kunstinautustel loodetakse osavõttu ka mujal maailmas elunevate eesti kunstnike poolt.

Majutamine eest hoolitseb majutamine toimkond, seda korraldatakse nihiisti ko-halikude eesti perekondade kait ja mo-tellides ja võõrastemajades. Kontaktid võtta kas pr. Ene-Mai Reipuuaga, 5 Mountain Road, Eden Hills, S.A. 5050, Australia, või pr. Ruth Auvääriga, 3 Kirkdale Avenue, Hazelwood Park, S.A. 5066, Australia.

Kolonel Villem Saarseni matus 18. veebruaril 1982. a. Stokholmi Jakobi kirikus. Auvalves seisavad E.O.K.R. liikmed lipuga.

KOLONEL VILLEM SAARSENI MATUS. Kolonel Villem Saarsen, K.S. dipl., suri Stokholmis 29. jaanuaril 1982. Ta oli sündinud 29. septembril 1891 Viljandis. Matuseetalitus toimus Stokholmi Jakobi kirikus neljapäeval, 18. veebruaril k.a. Tall-tu tolmats õpetaja Artur Kõdar. Kirik oli matusest tulvil. Auvalve oli korraldatud Eesti Ohvitseride Kogu Rootsis poolt, kelle auilge Saarsen oli olnud. Samuti oli ta olnud ohvitseridekogu kaasaegne esimees.

„SOLIDARITI“

POOLA SOLITAARITLASTE INTERNEERIMISEST

Aljäärnevalt avaldame kirjutise, mis salaja välja saadetud Poola ametiühingute juhtide poolt nende praegusest vanglast. Siinjuures olgu ka meenutatud Varssavi raudioade 31. jaanuaril s.a., kus teatati järgmist: interneeritud elavad igati normaalses olukorras, mitte nii nagu lääne ajalehed kirjeldavad koidelates jutustuses.

1.

Kokkuvõttes anname edasi kirja saatja juttustuse meie lehe veergudel järgmiselt:

„See oli 13. detsembril 80, kui olin just uinumas, kui järsku mu uksekell helistas lakkamatult. Kogu pere hüppas voodist välja, sest selline helistamine ei tähendanud midagi head.

Ma küsisin läbi ukse, mis lahti on, ja sain järsu vastuse: „Tehke üks lahti! Siin on miilits.“

Ma protesteerisin sellise hilise tiitlami-se pärast, ust lahti tegemata. Nüüd hakati ukse päale kõvasti kolkima, millest ülemise korra elanikud juba pahandusid, seda ka miilitsale öeldes. Kui aga hakati ust lahti murdma, tegin selle lahti.

Neli meest astus sisse, üks erariides, teised miilitsa vormides. Üks neist hoidis käes väikest kangi. Erariides mees teatas, et sõjaseisukord on välja kuulutatud ja ma olevat aresteeritud. Kui ma siis küsisin, kes on tunginud kallale Poolale, selgus, et Poola oma julgeoleku politsei on teinud seda. Kui minu naine küsis neilt mingit isikut tõendavat dokumenti, näidati talle mingit paberit, kuid ei, polnud võimalik nime lugeda. Nähtavasti kardeti tuleviku pärast. Erariides mees näitas mulle aresteerimise käsku, kust selgus, et mind transporteeritakse Włocławekki.

Jättnud perekonnaga jumalaga, viidi mind ootavasse politseiautosse. Jõudsin peagi miilitsa konna õue, mis oli tulvil miilitsadest, relvastatud pistokoolipildijatega.

Mind viidi ühte koridori, kust ma leidisin juba tosinat ümber minu kolleega vast maalilast seal eest. Enamik neist oli aresteeritud koidudes, mõned aga ka vabrikust ametiühingu komitee ruumidest. Vastandina koidudest aresteeritutele, olid ametiühingu ruumides koheholet sisse murtud kangidega. Siäl oli ka mõbbed purustatud. Sellisena näitas end kommunistlik süsteem töölisele, kes ei tahtnud olla kuuksel orjad. Inimestasime, et kuidas selline venelastele ülevõetud brutalsus võib oma propagandaga muuta normaalse inimese mingiks mõletamatuks psühhopaadiks, mis koledam kui omaaegne natsism.

Et hoida üleval oma tuju, ütles üks mu kolleegidest küllalt valjusti, et seda pidid kuulma ka miilitsamehed: „Sellest tuleb sellele verisele kommunistlikule süsteemile küll lõpp!“

Kuid ei salapolitseid ei miilitsamehed paistnud kuulvat neid sõnu.

Ümber kella viie ümber hommikul, tuli üks miilitsamees meie ruumi ja käskis mul ära võtta kaelsade, sall, kingapaelad ja püksirihm. Samuti korjas ta kõigilt ära kõik isiklikud asjad, isegi prillid. Oli ilme, et sellisena olid poola miilitsamehed, kes vanglates tegutsesid, saanud väljaõppe vene KGB poolt.

Pärast sellist paljaks rõõvimist viis seesamane julgeoleku- või õigemini kommunistliku süsteemi survepolitsei, mind alla keldrisse. Koridorid seal olid eraldatud terasvarvastega, mis avati suure võtmeaga eraldi iga inimese sissemisel. Ehkki koridor oli täis relvastatud miilitsamehi, tehti seda iga kord kui keegi inimene sisse toodi või välja viidi. Kommunistlikele asjaamestel pidi küll äärmiselt suurt hirmu meie pärast olema, et meid nii kardeti. Ma imestasin ka, et see salapolitseinik, kes tõi mind koidust vanglasse, ei lahknud mitte minu käest minu kõrvalt.

Lõpuks tuligi järjekord minu kätte. Kuna ma enne polnud kunagi vänglas olnud, oli kõik hirmuäratavalt võõras. Oli nüüd kommunistid teinud minu kui tööliste vangiks. Seesamane kommunist, mil-line pidada võitlema töörahva vabaduse eest. Miilitsamees, kes juhtis mind viimaks, avas ühe ukse, lükkas mu sealt sisse ning lukustas ukse.

Olin täielikus pimeduses. Ukse vastas-sinas oli väike aken pisut lahti, kuid se-davõrd kõrgel, et võimalik välja vaadata. Pool meitrit uksest eemal oli puust nari ilma igasuguse katteta. Istusin sellele, kuid külm ja tuuletõmbus ajasid mind jälle püsti ja kõndima. Mõne minuti pärast toodi samasse ruumi veel neli minu kolleegi.

Ümber kella 8 paiku avas üks miilitsamees ukse ja käskis mind välja astuda. Oli kohutavalt külm. Üks suu veoauto seis trepi ees. Ümber auto seisis relvastatud miilitsamehed koerte ja nuiadega. (Järgneb)

OHUKOLLE MAAILMARUUMIS (Alguks lk. 8.)

Siiski näitas 3. juuni venelaste eksperiment ühe uue ilmaruumi sõidukiga nende püüet. See langes India ookeani, umbes 583 km Cocose saarest. Sel sõidukil olid ninast tagasi painutatud tiivad ja taga asus düüsmootor. Sõiduk kujutas ette suurt noolepead.

Esimesel hetkel arvasid ameerika vastuluure mehed seda olevat vene vastandiks ameerika Space Shuttle'ile, kuid see oli liiga väike tehiskade viimiseks maailmaruumi. Sellest võis järeldada, et selline sõiduk oli mõeldud enam sõjaliseks otstarbeks kui tsiviil-missiooniks.

Loomulikult ei hakka ameeriklased ootama, mis venelased teevad, ning sõjalises uurimises on käimas maailmaruumi kasutamiseks sõja korral. Viimane Space Shuttle lend kannaski klassifitseeritud sõjalist koormat.

Space Shuttle programm algas 14 aastat eest kui tsiviil-projekt National Aeronautics and Space Administration'i poolt (NASA). Aegamööda aga võitis lennuvägi üle juhtiva rolli ning lõpuks oligi see programm sõltuv sõjaväe toetusest. Lennuvägi on investeerinud tugevasti Space Shuttle uurimisele ning on kavandanud järgmiseks neljaks aastaks 8,5 miljardit dollarit investeerida. Pentagon, Ameerika sõjajõudude peakorter, jagab kulusid NASA-ga, kuid enamuse sellest rahast kulutatakse satelliitidele, millest saadetakse välja sellest sõidukist.

Praegu on küll maksev Ameerika ja N. Liidu vahel 1967 sõlmitud leping, mis keelab aatomrelvade kasutamise maailmaruumis, kuid kogu maailm teab juba, et N. Liidul pole kunagi tahtnud midagi lepingut pidada ning ta on ka neid kõiki rikkunud. Seepärast ei saa Ameerika jääda lootma imele nõukogude poolt, vaid peab valmistama ette kõikeks, ka selle lepingu rikkumiseks venelaste poolt.

A. Jurs

E. V. SÕJAKOOLI LI LENNUST (Järg eelmiselt leheküljelt)

toas kokku saadi, oli see tulek rännakult või väsitavalt maastikuüppelust, organiseeriti peagi jõukatsutusi ja muud viguritempe. Kõigile tempelede vaatamata valitses me toas harukordne abivalmidus ja üksmeel. Kõhklemist, kartmist ega norutamist ei olnud. Kirjutamata seaduskes kujujnes meie kõõgikorrapiidajaks olles ülejäänud sõjapõrsonite kaasatoomine ja kristiilikult omavahel jaotamine, enne magamaminekut.

Elavalt on ka meelde jäänud E.V. Sõjakooli õine vahiparaad — 6-kuisse sõjakoolis viibimise tähistamiseks. See oli tõeline karneval. Täpselt kell 24 rivistus me rood üles, valgeld linaid risti-rästi üle õigade, paberist Napoleoni-mütsid pases, ise aluspüksteleil improviseeritud papist või puust mõõgad, kannused plekk-karpideid jne. Üleildi, et korrapiidaja ohvitser teab ega sega vahele. Kirja- ja sulemehed olid koostanud riimitud vormis päevakohase käskkirja „Kihvakaalia“ rahvastele, kus piisututi ülemusi ja anti ironiseeriv läbi-loige kuuekuuliseist mahvist. Paraadil loeti te me käskkirji meeskonnale ette. Need tublid sulemehed löid ka Sõjakooli mävalaulu, mis kajastas aktuaalseid päeva-sündmusi.

Paljudel kadetidel olid lõuperioodil laupäevaõhtust linnalood ja olulised, sest siis käidi juba Tallinna Tütarlaste Gümnaasiumi lõpuklassi neidudega tantsimas. Käidi ka neidude koidudes kolvi joomas ja juttu puhumas, mis olid alati igastatud ja oodatud külastäigud kasarmu monotoonses elus.

Nüüd on meie iseseisvuse algerioodid möödunud juba 62 aastat. Sellest 22 aastat Eesti Vabariiki ja 40 a. N. Liidu ootamist. E.V. Sõjakooli tollaageist ülemast ja kasvatavajast pole enam kedagi elavate kirjas. Nad aga püüdnud meile kalleima vara — Vabadussõja vaimu, mis elab edasi meie noortes. Hooldima toorest terrorist ja rahva küüditamist Siberi orjalaragitesse, ei ole punastel õnnestunud surmata vabadusiha tulukest noorte südamesse.“

P.K.

Stseen Falklandi saartelt, kus Argentina allaandnud sõdurid heidavad relvad käest suurde humnikusse. Pilt on väga sümboliline resaltaadina Falklandi sõjast. Sümboliseks saatmaks pilt ripub maalina (A. Cederström) Stockholmis, National Museum'is seal. See kujutab ette Vene purustatud armeed riiseldades heidamas oma relvi humnikusse Karl XII jalgade ette, kes istub valge hobuse seljas ja lasub oma karolinidel põrstada trumme. Mõlemat pilti haarab külm talvine maastik ja allajäämise masendus. Aga me teame, et Narvale järgnes Põlvama. Kas Falklandi kriis on seega lõpetatud?

OLI SEDA VAJA?

74 PÄEVA SÕDA PÕHIMÖTTE PÄRAST

Mõlemad — Inglismaa ja Argentina räägivad võidust

Sõda Falklandi saarte pärast, mis kestis 74 päeva, oli täis poliitilisi, psühholoogilisi ja sõjatehnilisi üllatusi, millest võib välja noppida mitmeid õpiseid tulevikule. Suurimaks üllatuseks oli Argentina sõjaväelisele huntale raske kaotus loodetud kerge võidu asemel. Hunta ei tulnud mõttele, et Inglismaa, kes hulga aasumaid on lasknud saada iseseisvaks kokkuleppe alusel, võib alustada sõda, kui Argentina ilma kokkuleppeta tunnistab omaks Falklandi saared ja need okupeerib oma sõjaliste jõududega. Tal tuli kallist hinda maksta selle väärarvamuse eest. Inglismaa ja tema rahva prestiiž oli riivatud ja nõudis revanshi! Üllatava kiirusega pandi kokku ja saadeti teele võimsa laevastik Falklandi saared puhastati argentinlastest hästi kavandatud plaani kohaselt.

Argentinas seda võimalust ei arvestatud. Oli sõjaks halvasti ettevalmistatud ega osanud otstarbekohaselt kasutada oma sõjalisi jõude. Pani liigseid lootusi oma lennuväele, lasti end petta inglaste poolt levitatud vale informatsioonist ja oma ülespuhutud võitluste maal, merel ja õhus. Saarte vallutamise inglaste poolt teostus suhteliselt väheste ohvitseriga, arvestades suure täpsusega tapvaid kasutuselolevaid relvi. Oluliseks abiks Falklandi

saarte vallutamisel inglastele oli NATO riikide toetus, USA satelliitide õhuluure ja Ülestõusmissaartel asuva merebaasi kasutamise võimalus, koos Falklandi elanike kaasabiga. Viimased andsid inglastele mitmesugust informatsiooni argentiinlaste väeasade paiknemise ja liikumise kohta, korraldasid okupatsiooniväe juhtumise ja valitusevahelise kõnede pealtkuulamist ja andsid inglaste laevastiku juhatusele nende kõnede sisu. Inglise laevastiku juhtkonnal oli seotõttu hea ülevaade okuorrast saartel, seal asuvatest Argentiina sõjajõudude koosseisust ja nende toetuspunktidest ning kaitseavaldust.

Argentiinlased hindasid üle oma lennuväe võimeid ja sellestõttu ei eistanud valjalis nõudeid oma maa- ja mereväele. Nad lootisid, et nende ülekaalukas lennuvägi purustab inglaste laevastiku ning selle riismed lahkuvad Falklandi vetest, jättes saared Argentiinale. Lootes sellist lahendust, ei võtnud Argentiina maavägi üldse tõsiselt saarte kaitsmise vajadust. Üllatibad kaitsepositsioonid loovutati inglastele ilma tõsist vastupanu avaldamata. Seistes lõpuks kokkusuurtult pealinn Port Stanley ümbruses ja sissepiiratud inglise maa- ja mereväe poolt, oli alistumine paratamatu.

FALKLANDI ÕPETUND

Soovimatu Falklandi „taskusõda“ andis siiski kõigele vaatamata ka ihaldatud tagajärge, iseloomis ega mereväelastele. Ja seda just moodsate lahingulaevade ehitamiseks. Nagu meeldame, uputati neil inglise sõjalaeva argentiina pommide ja rakettide läbi, teisi vigastati sedavõrd raskelt, et need jäid ujuma põlenud raskidena.

Falklandi sõda kinnitas moodsate rakettide surmavat mõju ning seniste lahingulaevade nõrkust kõigi oma relvastusega. Samuti kinnitasid need võitlused ka õhujõudude suurenenud tähtsust moodsas sõjapidamises. Iseloomis suur tähtsus on eimas kõrguses liikuv, s.t. õhuskantav, radaril hoiatussüsteem. Inglisele oli küll seliseks väikeseks operatsiooniks, nagu Falklandi saarte tagasivõlutamine, tohutu suurt laevastik, kuid selle laevastiku kasutatus ole hoiatussüsteem oli aga siialjuures väga nõrk. Sellestõttu pääsesid Argentiina võitlusalennudki tihti märkamata läbi briti lekkivast radar-hoiatussüsteemist, millel olid mäletatavasti laastavad tagajärjed.

Inglise laevastikul puudus ka igasugune vasturelv argentiinlaste poolt kasutatud prantsuse päritoluga Exocet raketile. Teatavasti lendab see raketit mitme kõrgemalt kui 6 m veepinnast, olles seega nähtamatu laeva radarile. Nii päästiski tihti argentiinlaste lennukite selle raketi 30 km kauguselt ja suunas ta ühe moodsama briti sõjalaeva, Sheffieldi, peale ning uputas viimase üheainsa raketiga. See oli inglastele kallis õppetund.

Briti mereväe ringkondadest märgitakse, et selline „task force“, mis saadeti

VALLUTADA ON KERGEM KUI VALITSEDA

Argentiina maa-, mere- ja õhujõud okupeerisid Falklandi saared 2. aprillil, pärast mõnetunnist tulevahetust saarte vahimeeskonnaga, keda juhutas saarte komandant Rex Hunt. Ta alistas okupantidele oma esindusmüüri koos 87 mehega. Argentiina kuulutas Falklandi saared oma provintsiiks Saartel kehtestati karmid Argentiina seadused, ametlikus keeles sai hispaania keel ja elanikel keelati lahkumine oma majadest. Argentiinlased käitusid niisama jõhkral kui hispaanlased, kui need tulid Argentiinasse 400 aastat tagasi! Briti päritoluga saarte elanikud, kes rääkisid vaid inglise keelt, ei saanud sugugi harjuda uue korraga ja nad avaldasid ka avalikult oma meele-paha ning arvamusi sellest.

Ka aeg saarte vallutamiseks oli halvasti valitud. Kui argentiinlased oleksid teinud seda kuu või kahe hiljem, siis saabus talv oleks aidanud neil saari kaitseda. Majanduslik olukord Argentiinas oli katastroofiline. Inflatsioon ligemale 200% aastast, välisvõlg \$34 miljardit ja riigipangas välisvaluutat ainult \$5 miljardit. Üksi välisvõla protsenditeks oli vaja aastas \$7 miljardit. Sõja alguses USA \$ oli väärt 16.000 Argentiina pesot.

Argentiina valitsus õigustas Falklandi saarte okupeerimist sellega, et need saared kuulusid Argentiinale 17. aastast, s.o. aastast 1816 kuni 1833. Seda aga ei pidanud määravaks LRO liikmed ja tiidkoosolek võitis eitava seisukoha Argentiina okupatsioonile kohta ning nõudis Argentiina vägede kohe äraviimist Falklandi saartelt. NATO riikide poolt kehtestati Argentiina suhtes majanduslikud sanktsioonid ja kaubavahetust katkestati. Argentiina tegevust aga õigustasid mõned Lõuna-Ameerika riigid, Mehhiko ning ka N. Liit. Nad olid Argentiinale moraalses toeks, kuid majandusliku abi andmisega olid tükisid ettevaatlikumad, sest Argentiinal ei olnud midagi, millega seda abi kinni maksta. Saarte kaeshoidmine ja kaitsmine kujunes seega Argentiinale raskes ja kulukaks probleemiks.

(Järgneb järg. nr.-s)

A. Nõmmik

okstarbega Harrier lennuk, mida briti õhujõudude juhid kord rioniliselt nime-tasid lendavaks madratsiks, pidades seda masinat liiga kohnmaks. Ometi tulid need lennukid Falklandi operatsioonist välja ilma kaotusteta argentiinlaste prantsuse Mirage jahilennukite ja ameeriklaste ehitatud A-4 Skyhawkide vastu. Inglise andmetel tulistasid Harrierid alla kolmkümmend Argentiina lennukit.

Loomulikult peaksime arvesse võtma ka Argentiina poolseid andmeid, mida aga esialgu pole veel saada. Võib aga lisada, et Inglise mereväele anti 18. juunil s.a. üle uus 18000-tonneline lennukite emalahe „Illustrious“, mille Vulcan Phalanx relvastus-süsteem on sõjaliste ekspertide arvates võimeline kinnipidama prantsuse Exocet raketti.